

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav informačních studií a knihovnictví

Studijní program: informační studia a knihovnictví
Studijní obor: informační studia a knihovnictví

Lucie Mikýsková

Analýza služeb pro návštěvníky a badatele
Židovského muzea v Praze

(Services Analysis for Visitors and Explorers of the Jewish Museum in Prague)

Bakalářská práce

Praha 2012-07-22

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Hana Slámová, Ph.D.

Oponent bakalářské práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje.

V Praze 22. července 2012

.....
podpis studenta

MIKÝSKOVÁ, Lucie. *Analýza služeb pro návštěvníky a badatele Židovského muzea v Praze* [Services Analysis for Visitors and Explorers of the Jewish Museum in Prague]. Praha, 2012-07-22. 46 s., 17 s. příl. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Hana Slámová, Ph.D.

Abstrakt

Bakalářská práce pojednává o službách, které veřejnosti i badatelům nabízí a poskytuje Židovské muzeum v Praze. Součástí úvodu je definice muzea jako kulturní a informační instituce a také stručná historie židovství na našem území. Práce je rozdělena na dvě části, na všeobecný popis Židovského muzea v Praze, jeho významu, historie, výstavních prostor, odborných a kulturně-vzdělávacích aktivit. Ve druhé části následuje podrobný popis vybraných projektů, oddělení či úseků, které autorka zvolila pro jejich zajímavost a informační povahu poskytovaných služeb. Tato část je podpořena rozhovory s odborníky, kteří byli osloveni písemnou formou. [Autorský abstrakt]

Abstract

The bachelors thesis describes services of Jewish Museum in Prague offered to visitors and explorers. Introduction describes the museum as a cultural and informational institute, as well as summarizes Judaism in Czech Republic. This body of thesis has two parts: First part includes general description of Jewish Museum in Prague, its importance, history, facilities, speciality, and cultural-educational activities. In the second part there is a detailed description of selected projects, departments and special divisions, which author chose for importance and informational character of their services. The latter part is substantiated with written statements with experts. [Author's abstract]

Klíčová slova

Židovské muzeum v Praze, muzeum, muzejní sbírky, židovství, judaismus, Praha, muzejní služby

Keywords

Jewish Museum in Prague, Museum, Collection, Hebraism, Judaism, Prague, museum's services

Obsah

PŘEDMLUVA

1 ÚVOD	1
1.1 <u>DEFINICE MUZEA</u>	1
1.2 <u>VÝZNAM MUZEÍ</u>	1
2 ŽIDOVSTVÍ NA NAŠEM ÚZEMÍ	3
2.1 <u>OD POČÁTKU DO 2. SV</u>	3
2.2 <u>1939-1989</u>	7
2.3 <u>1990 - SOUČASNOST</u>	7
3 ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE	9
3.1 <u>VZNIK A VÝVOJ</u>	9
3.2 <u>PRÁVNÍ RÁMEC ČINNOSTI A ORGÁNY MUZEA</u>	10
3.3 <u>ORGANIZAČNÍ STRUKTURA</u>	11
3.4 <u>STATISTICKÉ ÚDAJE Z VÝROČNÍ ZPRÁV</u>	11
3.5 <u>GRAFICKÁ PODOBA MUZEA</u>	12
3.6 <u>OCENĚNÍ, KTERÁ MUZEUM ZÍSKALO</u>	13
3.7 <u>ZAMĚŘENÍ MUZEA</u>	14
4 SLUŽBY ŽIDOVSKÉHO MUZEA V PRAZE	15
4.1 <u>VÝSTAVNÍ PROSTORY</u>	15
4.1.1 <u>Maiselova synagoga</u>	16
4.1.2 <u>Španělská synagoga</u>	16
4.1.3 <u>Pinkasova synagoga</u>	17
4.1.4 <u>Starý židovský hřbitov</u>	17
4.1.5 <u>Klausová synagoga</u>	18
4.1.6 <u>Obřadní síň</u>	18
4.1.7 <u>Galerie Roberta Guttmana</u>	18
4.1.8 <u>Židovský hřbitov na Žižkově</u>	18
4.1.9 <u>Smíchovská synagoga</u>	19
4.2 <u>ODBORNÉ AKTIVITY A SLUŽBY</u>	20
4.2.1 <u>Odbor sbírek</u>	21
4.2.2 <u>Dokumentace a evidence sbírek</u>	21
4.2.3 <u>Judaistika a dějiny Židů</u>	21
4.2.4 <u>Oddělení pro dějiny šoa</u>	22
4.2.5 <u>Knihovna</u>	22

4.2.6	<i>Multimediální (dříve „Referenční“) centrum</i>	22
4.2.7	<i>Odbor rozvoje a vztahů s veřejností</i>	23
4.2.8	<i>Oddělení pro vzdělávání a kulturu v Praze a v Brně</i>	23
4.2.9	<i>Fotooddělení</i>	23
4.2.10	<i>Archiv Židovského muzea v Praze</i>	24
4.2.11	<i>Dokumentace židovských obcí</i>	24
4.2.12	<i>Judaica Bohemiae</i>	24
4.2.13	<i>Průzkum původu předmětů a restituce</i>	25
4.2.14	<i>Obchod</i>	25
4.3	SPOLEČENSKÉ A VZDĚLÁVACÍ AKTIVITY ŽIDOVSKÉHO MUZEA V PRAZE	25
4.3.1	<i>Vzdělávací programy</i>	26
4.3.2	<i>Projekt Zmizelí sousedé</i>	26
4.3.3	<i>Putovní výstava Anna Franková</i>	26
4.3.4	<i>Projekt Neztratit viru v člověka</i>	27
4.3.5	<i>Společnost přátel Židovského muzea v Praze</i>	27
4.3.6	<i>Dobrovolníci v Židovském muzeu v Praze</i>	27
4.3.7	<i>Nadace Židovského muzea v Praze</i>	27
4.4	VĚDA A VÝZKUM	28
4.4.1	<i>Muzeum jako vědecké pracoviště</i>	28
4.4.2	<i>Badatelská činnost</i>	29
5	ROZBOR VYBRANÝCH ODDĚLENÍ A PROJEKTŮ	30
5.1	<i>MULTIMEDIÁLNÍ (DŘÍVE “REFERENČNÍ”) CENTRUM</i>	30
5.2	<i>ODDĚLENÍ PRO DĚJINY ŠOA</i>	32
5.3	<i>DOKUMENTACE ŽIDOVSKÝCH OBCÍ - ENCYKLOPEDIE ŽIDOVSKÝCH OBCÍ, SÍDLIŠŤ A PAMÁTNÝCH MÍST</i>	35
5.4	<i>PRŮZKUM PŮVODU PŘEDMĚTŮ A RESTITUCE</i>	39
6	ZÁVĚR	42
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:	45
	SEZNAM PŘÍLOH	47

Předmluva

Tématem této bakalářské práce je Židovské muzeum v Praze (dále také ŽMP), jeho historie i současnost a nabídka služeb pro návštěvníky i badatele.

Důvodem, proč jsem zvolila toto téma, je můj zájem o židovskou kulturu a snaha o nalezení jiného pohledu na Židy, než jen jako na oběti katastrofické události 20. století - holocaustu. Židovské muzeum v Praze je kulturní a informační instituce, která je svým rozsahem a službami největší institucí, zabývající se tematikou židovství u nás a díky historické kontinuitě sbírek i světovým unikátem.

Informace o tématu jsem získávala především formou četby odborných publikací, slovníků, webových stránek ŽMP a komunikace přímo s pracovníky Židovského muzea v Praze. Pracovníci muzea byli velmi vstřícní a jsem ráda, že mi umožnili takto výjimečnou instituci analyzovat a poskytl mi podklady pro mou bakalářskou práci.

Tato práce má celkem 46 stran vlastního textu a 17 stran příloh. Text je tvořen sedmi hlavními kapitolami (včetně předmluvy a závěru) a dílčími podkapitolami. Informační zdroje jsou citovány podle normy ISO 690:2011. Uvádím 37 informačních zdrojů, se kterými jsem pracovala.

Jelikož téma knihovny ŽMP bylo již několikrát zpracováno, například v seminární práci Ester Kavanové s názvem *Knihovna Státního židovského muzea* nebo v publikaci Židovského muzea v Praze s názvem *Naděje je na další stránce* vydané u příležitosti výročí 100 let od jejího vzniku. Rozhodla jsem se popsat Židovské muzeum v Praze jako celek, tj. jeho vývoj, organizaci, výstavní prostory a služby. U oddělení a služeb, které osobně považuji za nejzajímavější, jsem navíc oslovila konkrétní pracovníky s doplňujícími otázkami. Pro položení těchto otázek jsem zvolila formu minirozhovorů provedených e-mailem a zařadila je tak do praktické části.

Ráda bych poděkovala zejména své vedoucí bakalářské práce PhDr. Haně Slámové, Ph.D. za její odborné vedení, rady a konzultace, které mi byly při vypracování této práce velkým přínosem. Dále bych poděkovala pracovníkům Židovského muzea v Praze, za jejich ochotu, spolupráci a poskytnuté informace, tímto děkuji: Mgr. Haně Sojkové, Mgr. Lence Ichové, PhDr. Janě Šplíchalové, Mgr. Michaela Sidenberg, PhDr. Daně Veselské a také Mgr. Jiřímu Fiedlerovi. V neposlední řadě děkuji své rodině, zvláště pak mému manželovi Danielu Mikýskovi, za jejich trpělivost a podporu.

1 Úvod

1.1 Definice muzea

Pod pojmem „muzeum“ si většinou představíme kulturně-společenskou instituci, která nám prezentuje svůj fond a s ním spjaté informace. Tato prezentace může být praktikována například tradiční formou stálých expozic, krátkodobých a tematicky zaměřených výstav či dnes již také tradičním pořádáním přednášek a vzdělávacích programů. Český statistický úřad popisuje muzeum jako „zařízení, které na základě průzkumu plánovitě shromažďuje, odborně spravuje a vědeckými metodami zpracovává sbírky hmotného dokladového materiálu o vývoji přírody a společnosti, o uměleckém tvoření nebo jiném druhu lidské činnosti a využívá těchto sbírek ke kulturní a osvětové činnosti.“ [Český statistický úřad, 2012] Současně je také muzeum, vedle výše popsaného, i informační institucí, neboť informační činnost spočívá v získávání, evidování, uchovávání informací pro jejich zpětné dohledání a předání uživateli, proto lze považovat práci s fondem muzea za práci s informacemi, která je zde obdobná jako v knihovnách či komerčních společnostech, zpracovávajících data. Definice, která dle mého názoru pro tuto práci nejlépe vystihuje pojem muzeum, je od Mezinárodní rady muzeí ICOM (International Council of Museums):

„Muzeum je stálá nevýdělečná instituce ve službách společnosti a jejího rozvoje, otevřená veřejnosti, která získává, uchovává, zkoumá, zprostředkuje a vystavuje hmotné doklady o člověku a jeho prostředí za účelem studia, vzdělání, výchovy a potěšení.“ [ICOM, 2012]

A to z důvodu, že nejvíce odpovídá mému chápání pojmu muzea, jako nejen kulturní, ale také informační instituce.

1.2 Význam muzeí

Z předchozích definic vyplývá, že se jedná o kulturní, ale i informační instituci, která nabízí vedle svých stálých či krátkodobých expozic, četné

množství služeb pro své návštěvníky. Za zásadní službu nebo řekněme funkci považují práci s informacemi. Jejich získávání, zpracovávání, uchovávání a poskytování uživatelům a návštěvníkům. „Přes různé výkyvy a různé dočasně se prosazující směry lze konstatovat, že převahu získává představa muzea jako kulturně vzdělávací instituce. Jednak je to způsobeno silicím vlivem anglo-amerického kulturního prostředí a prosazováním jeho standardů a vzorů, jednak obecně zvýšenou úlohou vzdělání. V tomto sektoru se v poslední době prosazuje další z forem studia - tzv. celoživotní vzdělávání. V oboru vzdělávání by mohla muzea získat významné postavení díky variabilitě informačních zdrojů (knihovní fondy, sbírky, výzkumné zprávy, publikace, katalogy atd.), které mohou nabídnout díky obrovskému informačnímu zázemí, jímž mohou disponovat, a možnosti využívání moderních komunikačních technologií.“ [Šedo, 2004, str. 21]

Muzea mají i v současnosti velký význam pro zachování kontinuity historických událostí a vývoje kultury společnosti. Židovské muzeum v Praze je jednou z nejnavštěvovanější historických památek v Praze, která je nejen výstavním prostorem, ale též zásadní muzejní, knihovní a informační institucí jež spravuje a prezentuje dějiny Židů na našem území.

2 Židovství na našem území

První zmínky o Židech na našem území byly zaznamenány již v 10. století. Židovské muzeum v Praze dokumentuje život pražských Židů od prvních zmínek až po současnost. Tato kontinuita židovských dějin na našem území, kterou muzeum prezentuje, je unikátním rysem Židovského muzea v Praze. Pro doplnění historických souvislostí bych ráda věnovala následující kapitolu shrnutí vývoje židovství na našem území.

2.1 Od počátku do 2. SV

První zmínky o židovských kupcích na pražských trzích pocházejí z roku 965, kdy židovská osada sídlila nejspíše v blízkosti knížecího tržiště v podhradí Pražského hradu. V druhé polovině 11. století jsou další zmínky o židovské osadě ve vyšehradském podhradí. Ve 12. století byla vypálena synagoga židovského sídliště v malostranském podhradí. Touto dobou patrně vznikla židovská osada na území pozdějšího Židovského města.

Z počátku měli Židé stejná práva a privilegia jako skupiny románských a německých kupců v Praze. Mohli obchodovat, volně se usazovat, provozovat řemesla a jejich obce měly úplnou vnitřní autonomii. V raném středověku byla židovská obec také významným kulturním centrem.

Důležitým mezníkem se na počátku 13. století stalo založení Starého města. Hlavní oblast osídlení vznikla na území pozdějšího Židovského města a patrně nejstarší osada byla v okolí Staré školy a zůstala od zbytku ghetta oddělena i později. Dnešní Široká ulice tvořila jakési náměstí, kde probíhal obchodní a veřejný život. V okolí zbudované Staronové synagogy, která je dodnes solitérní stavbou a duchovním centrem, vznikla nejmladší část ghetta.

Postupem času a mírou zabydlování ghetta byly vstupy do ghetta ohrazeny zdmi a branami, které chránily židovské území.

Postavení Židů ve středověké společnosti se za křížáckých výprav, církevních ediktů a náboženského fanatismu zhoršovalo a postupně vedlo k ekonomické a společenské segregaci Židů, výskytu protižidovských nálad a pověr, které byly příčinou násilných pogromů.

V roce 1254 vydal Přemysl Otakar II. novou úpravu právního postavení Židů v Českých zemích, Židé byli prohlášeni za přímé poddané krále, který jim zaručoval svoji ochranu a povoloval jim obchod s penězi na zástavu a úrok. Přesto i nadále docházelo k občasným protižidovským bouřím. Největší středověký pogrom vypukl v Praze roku 1389 v důsledku údajného znesvěcení hostie. Ghetto bylo drancováno, vypalováno a bylo zabito na 3 tisíce obyvatel.

V době husitských válek Židé získali pravomoc židovského královského soudu i právo na vybírání židovských daní. Za císaře Ferdinanda I. byli Židé roku 1541 vypovězeni z Prahy, většina se odstěhovala, ale toto vypovězení bylo za dva roky opět odvoláno. Později panovník nařídil nosit zvláštní označení v podobě žlutého kruhu a následovalo nové vypovězení z Prahy.

Císař Maxmilián II. roku 1571 potvrdil stará židovská privilegia a uvolnil dosavadní omezení. Rudolf II. roku 1576 tyto výsady potvrdil a židovská obec za jeho vlády dosáhla největšího hospodářského a kulturního rozkvětu a počet obyvatel v ghettu několikanásobně vzrostl.

Přední osobností Židovského města byl v období renesance Mordechaj Maisel (1528-1601). Tento dvorský Žid a bankéř Rudolfa II. je spojován s většinou staveb v pražském ghettu, například Vysokou synagogou, židovskou radnicí, rozšířením Starého židovského hřbitova, Maiselovou synagogou.

Za nejvýznamnějšího představitele duchovního života je považován rabín Jehuda Liva ben Becalel (1512-1609), rektor talmudické školy, učitel a spisovatel. Později se jeho osobnost začala objevovat v pražských židovských legendách, které mu připisovaly i stvoření Golema.

Židé v době válek byli pro panovníka významným zdrojem financí. Po bitvě na Bílé Hoře (8.11.1620) bylo Židovské město ušetřeno persekucí císařského vojska, ale muselo se zavázat k vysoké válečné půjčce Ferdinandu II.

a značnému zvýšení pravidelných daní. Zástupcem pražské židovské obce se stal dvorský Žid a finančník Jakob Baševi z Treuenburgu (1580-1634), který jako první Žid byl povýšen do šlechtického stavu v Habsburské říši. Podařilo se mu získat 39 nových domů za hranicí ghetta a docílit jeho největšího rozšíření.

Po třicetileté válce se počet obyvatel ghetta zvýšil přílivem uprchlíků z Polska a západní Ukrajiny a narostl natolik, že byla naplánována jeho regulace. V roce 1680 velký mor usmrtil na 3500 židovských obyvatel a připravovaná opatření na snížení počtu lidí v ghettu se tak neuskutečnila.

Nečekanou pohromou se pro obec stal požár, který vypukl ve Starém městě 21.6.1689 a zničil všech 318 domů a 11 synagog ghetta. Díky zahraniční finanční pomoci bylo ghetto rychle obnoveno a zažehnaný tendence úřadů na obnovu ghetta s omezením rozlohy. Další ranou pro židovskou obec se stal „propagandistický monsterproces s údajnými vrahy dvanáctiletého konvertity Šimona Abelese, kterým vyvrcholily dosavadní snahy jezuitů o christianizaci.“ [Pařík, 2001, str. 20]

Přes všechny tyto katastrofy se počet obyvatelstva v židovské obci postupně zvyšoval až na 11 500. Proto začátkem 18. století stanovil Karel IV. familiantský zákon, který povoloval oženit pouze nejstaršího syna, ostatní museli zůstat svobodní nebo odejít do ciziny.

Roku 1744 Marie Terezie vydala dekret, kterým nařídila vypovězení Židů z Prahy. Židé však Praze chyběli, zejména kvůli obchodu a řemeslům a proto na základě opakovaných protestů zástupců měst a cechů, Marie Terezie povolila jejich návrat se zatížením roční toleranční daně, která začínala na částce 204 000 zlatých.

Vysoké daně a další velký požár zadlužili židovskou obec a připravili ji nadlouho o svůj hospodářský význam. Zlom nastal až po reformách Josefa II., který zrovnoprávnil judaismus s ostatními konfesemi, zrušil povinnost označení Židů, povolil obchodování, řemesla i zemědělství a studium na všech druzích domácích vyšších škol. „Praha se stala od konce 18. století významným centrem židovského osvícenství, nová inteligence se začala prosazovat také v lékařství,

právních a humanitních vědách. Příznivých podmínek využila také nově vznikající vrstva židovských podnikatelů a velkoobchodníků, kteří se v Praze významně uplatnili zejména v textilním průmyslu. Do roku 1806 se podařilo získat majetnějším Židům 89 domů a do roku 1836 dalších 53 staroměstských domů v rozšířeném obvodu ghetta.“ [Pařík, 2001, str. 21]

Zrovnoprávnění s ostatními obyvateli bylo Židům přiznáno až s první rakouskou ústavou roku 1848. Byl zrušen nucený pobyt v ghettech, familiantský zákon a zavedena právní rovnoprávnost s křesťany. Dále povolení nabývat domovní majetek i vlastnictví půdy. „Ústavou roku 1867 byla nakonec prohlášena plná občanská a politická rovnoprávnost Židů v Rakousku-Uhersku. Židovské Město bylo roku 1850 začleněno do svazku pražských měst jako Praha V a na památku návštěvy císaře v ghettu bylo nazváno Josefov.“ [Pařík, 2001, str. 21]

Zrovnoprávnění vedlo ke stěhování movitějších Židů mimo ghetto a kvůli tomu se ghetto začalo stávat čtvrtí pražské chudiny bez rozdílu vyznání. Špatné životní i sociální podmínky v ghettu přiměly městskou radu k rozhodnutí o celkové přestavbě Josefova na moderní sídelní a obchodní čtvrť.

V roce 1886 vypsala městská rada soutěž na asanační plán Josefova. Vítězný projekt byl po dalších připomínkách schválen, začalo vykupování pozemků přilehlých k ghettu a roku 1910 byla již většina bývalého Židovského města zastavěna. Tato změna se stala často kritizovaným příkladem necitlivého zásahu do historických památek. „Pražské ghetto mělo kdysi na 300 domů a 31 uliček, několik malých náměstí, sadu průchodů a chodeb, spojujících domy a dvorky navzájem. Dnes stojí na stejné ploše pouze 10 ulic a 83 činžovních domů, které o mnoho převyšují dřívější zástavbu a vytvářejí velké neprůchodné bloky. Z bývalého Židovského města zůstaly zachovány pouze náznaky bývalých komunikací a centrum ghetta se židovskou radnicí, Staronovou a Vysokou synagogou, Starý židovský hřbitov s Klausovou a Pinkasovou synagogou na svém okraji, a poněkud stranou v nové zástavbě Maiselova a Španělská synagoga.“ [Pařík, 2001, str. 21]

Uchování vzácných uměleckých předmětů ze zbořených synagog umožnilo Židovské muzeum, které bylo založeno roku 1906.

2.2 1939-1989

Poslední a také nejsilnější katastrofa, která Josefov postihla, byla při okupaci Prahy 15.3.1939. Židé byli vyloučeni z výkonu většiny povolání, spolků a organizací, škol, společenského života i přidělů potravin. Měli zákaz se stěhovat, vycházet po 20. hodině a museli být opět označeni a to žlutou hvězdou.

V období od října 1941 do března 1945 bylo z Prahy deportováno do Terezína nebo jiných koncentračních a vyhlazovacích táborů přes 45 500 Židů, kteří v nich většinou zahynuli. Mnozí Židé, kteří přežili, se po válce odstěhovali mimo republiku, např. do západní Evropy, Ameriky nebo právě vznikajícího Izraele.

„Stát Izrael byl vyhlášen 14. května 1948, poté, co Spojené národy v listopadu 1947 rozhodly o rozdělení Palestiny na židovské a arabské území. Tento stát je zřízen v zemi, kde se udály dějiny Božího lidu Izraele, jak o nich mluví Starý zákon.“ [Co by měl každý vědět o židovství, 2000, str. 20]

Další vlna emigrace a další pronásledování Židů nastalo na počátku vlády komunistické strany v tehdejší Československu. V roce 1968 proběhlo politické uvolnění, které využili k emigraci další Židé. Počátku náboženské svobody se po roce 1989 dočkal nevelký počet židovských obyvatel, kteří na našem území přečkali dlouhodobou nepřítelů režimu.

2.3 1990 - současnost

„Po roce 1989 se i u nás rozvinula škála judaistických směrů, ačkoliv vzhledem k malému počtu příslušníků židovského náboženství nedosahuje bohatosti, obvyklé v některých západních zemích. V centru všech judaistických skupin nepochybně zůstala Federace židovských obcí (sídlí v Praze 1, Maiselova 10), která sdružuje deset právně samostatných českých a moravských obcí.“ [Vojtíšek, 2004, str. 137]

Asi polovinu členů Federace tvoří příslušníci Židovské obce v Praze.

Pražská obec vydává svůj měsíčník, který se jmenuje *Roš Chodeš - věstník židovských náboženských obcí v českých zemích a na Slovensku*. Dále s pomocí Lauderovy nadace provozuje mateřskou školu, základní školu Gur Arje a gymnázium Or Chadaš. Pro seniory zajišťuje několik sociálních programů, pro mládež sportovní kluby. Spolupracuje s ŽMP a dalšími institucemi. Bohoslužby se konají ve Staronové a Jubilejní (Jeruzalémské) synagoze.

Historie Židů na našem území ukazuje, že jejich pozice ve společnosti byla po většinu času znevýhodňována, Židé byli utlačováni a vrcholem jejich utrpení se staly události 2. světové války.

Ani společenský vývoj po roce 1989 není Židům zcela nakloněn a v České republice sice v malé míře, ale stále můžeme zaznamenat antisemitismus jak v politické sféře u okrajových a extrémních stran a hnutí, tak i v náboženské oblasti.

3 Židovské muzeum v Praze

3.1 vznik a vývoj

Židovské muzeum v Praze bylo založeno roku 1906 jako třetí z nejstarších židovských muzeí ve střední Evropě. Starší muzea byla založena ve Vídni roku 1895 a ve Frankfurtu roku 1897.

Impulesem pro založení se stala asanace pražského ghetta z přelomu 19. a 20. století. Vznikl *Spolek pro založení a udržování Židovského muzea v Praze* s potřebou uchovat bohoslužebné předměty z rušených synagog - Zigeunerovy (Cikánovy), Velkodvorské a již zbořené Nové synagogy.

Nejvýznamnější osobou, která se podílela na vzniku „*Spolku*“ a Židovského muzea v Praze, byl historik a hebraista Dr. Salomon Hugo Lieben a dále představitel česko-židovského hnutí JUDr. August Stein.

Muzeum bylo veřejnosti přístupné i během okupace Čech a Moravy. Roku 1942, po dlouhých jednání s nacisty, vzniklo Židovské ústřední muzeum, o které se zasloužil Dr. Karel Stein a kde byly postupně uskladňovány nejvzácnější liturgické předměty, které byly na území Protektorátu konfiskovány nacisty židovským obyvatelům i obcím a synagogám.

Po 2. světové válce bylo muzeum s jeho sbírkami vráceno Radě židovských obcí, ale v roce 1950 bylo pod nátlakem převedeno do vlastnictví státu jako Státní židovské muzeum v Praze a jeho rozvoj byl značně omezen vládnoucí komunistickou diktaturou.

Roku 1994 bylo muzeum se sbírkovým fondem vráceno Federaci židovských obcí, vzniklo Židovské muzeum v Praze a pod vedením PhDr. Leo Pavláta začala obnova objektů a stálých expozic.

Od 1. října roku 1994 působí muzeum jako nestátní organizace.

3.2 Právní rámec činnosti a orgány muzea

„Zájmové sdružení právnických osob Židovského muzea v Praze (ŽMP) bylo registrováno Obvodním úřadem pro Prahu 1 dne 30. září 1994. Hlavním předmětem činnosti sdružení jako kulturní instituce, je podle zákona č. 122/2000Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů tvorba, doplňování, odborná správa, shromažďování a prezentace sbírek Židovského muzea v Praze a tvorba, doplňování a správa knihovního a archivního fondu, osvětová, publikační, vydavatelská a vzdělávací činnost, včetně prodeje upomínkových předmětů, propagačních a jiných materiálů, publikací, nahraných zvukových a zvukově obrazových záznamů a dalších předmětů spjatých s účelem a předmětem činnosti sdružení, dále kulturní a jiná činnost, týkající se judaismu, Židů a jejich historie v Čechách a na Moravě. Hlavní činností sdružení je také činnost výzkumná (především základní výzkum, aplikovaný výzkum nebo experimentální vývoj) a šíření jejich výsledků prostřednictvím výuky, publikování nebo převodu technologií. Hlavní činností jsou rovněž nutné opravy a technická zhodnocení pronajatých nemovitostí, pronájem dočasně nevyužitých prostor třetím osobám se souhlasem vlastníka, tj. Židovské obce v Praze. Doplňkovým předmětem činnosti sdružení je péče o židovské kulturní dědictví v České republice prostřednictvím Federace židovských obcí v České republice.“ [Židovské muzeum, 2012, výroční zpráva 2010]

Nejvyšším orgánem sdružení je správní rada, kontrolním orgánem sdružení je dozorčí rada a prvním i jediným ředitelem muzea od roku 1994 je PhDr. Leo Pavlát.

3.3 Organizační struktura

„Struktura zaměstnanců Židovského muzea v Praze v roce 2011

Ředitel muzea	1
Vědečtí a odborní pracovníci včetně restaurátorů	46
Pracovníci pro vzdělávací a kulturní činnost	7
Pracovníci pro zajištění provozu, oprav, rekonstrukci a správy budov a hřbitovů	5
Pracovníci zajišťující publicitu a výstavy	3
Pracovníci rezervačního centra	3
Administrativní pracovnice	4
Ekonomičtí a provozní pracovníci včetně pokladních v expozicích	12
Ostraha objektu a kustodi	48

ŽMP bylo v roce 2011 dle svého organizačního řádu rozděleno do 8 odborů. Ke konci roku 2011 mělo v průměru 129 zaměstnanců včetně 5 pracovníků, jejichž mzda je plně hrazena z grantů. Dále 9 pracovníků je na mateřské dovolené. Ve fyzických osobách činil počet zaměstnanců 129, což představovalo přepočítaných 123 plných pracovních úvazků.“ [Židovské muzeum, 2012, Výroční zpráva 2011]

3.4 Statistické údaje z výroční zpráv

Podle údajů z výročních zpráv z let 2000-2011 přichází ročně do Židovského muzea v Praze 500 000 - 600 000 návštěvníků. Tento počet se se od roku 1994 výrazně nezměnil, výjimkou byl rok 2002, kdy se muzeum vypořádávalo s rozsáhlými povodněmi a jejich následky a návštěvnost klesla na cca 370 000 návštěvníků.

Příjmy ze vstupného tvoří cca 90% celkových ročních příjmů muzea.

Překvapivě, výdaje na nákup sbírkových předmětů a knih tvoří obvykle méně než 1% z celkových ročních výdajů muzea, ostatních cca 99% výdajů muzea spotřebuje zajištění jeho chodu.

3.5 Grafická podoba muzea

V současné době probíhá zpracování změn vizuální podoby Židovského muzea v Praze.

Původní podobu muzea tvořilo stěžejně logo, které před více než patnácti lety vytvořil grafik Milan Jaroš. Navigační systém muzea, webové stránky ani muzejní tiskoviny nebyly vzájemně graficky provázány.

„Cílem změny vizuálního stylu muzea je představit Židovské muzeum jako instituci, která není obrácena pouze do minulosti, ale je otevřena i současnému dění, a především současnému návštěvníkovi. Nový vizuální styl Židovského muzea v Praze respektuje výjimečnost této instituce; spíše než o vážnost ve smyslu důrazu na tragické aspekty židovských dějin, jež muzeum nepochybně výrazně reprezentuje, jde v první řadě o vyzdvižení světového významu muzea, jedinečnosti jeho historie, a především sbírek.“ [Židovské muzeum, 2012, Aktuality]

Autorem nového loga Židovského muzea v Praze se stal Jan Jiskra, jehož návrh zvítězil ve vyhlášené soutěži.

Původní logo

Nové logo

3.6 Ocenění, která muzeum získalo

Cena Dr. Bernarda Hellera za prospěšnost díla lidstvu, kterou Židovské muzeum obdrželo 30.5.2001.

„Stalo se tak za „jasnost vize, s níž uchovává jedinečný historický materiál dokládající staletí bohatého židovského života v Čechách a na Moravě a zkázu evropských Židů v období šoa.“ Ve zdůvodnění se dále uvádí, že „Židovské muzeum v Praze, uchovávající jednu z nejrozsáhlejších sbírek židovského umění, je dnes inspirujícím příkladem instituce vedené svědomím a pamětí, reprezentující židovské dějiny a dědictví. Je živým symbolem setrvalosti židovského života a institucí oddanou paměti, vzdělání a výchově pro další generace.“ [Židovské muzeum, 2012, Ocenění]

Nejkrásnější česká kniha roku 2003

Ocenění v kategorii odborná a vědecká literatura za publikaci *Katalog synagogálních textilií*.

Ceny Gloria musaealis

Židovské muzeum v Praze získalo první cenu v kategorii Muzejní publikace roku 2003 za titul *Katalog synagogálních textilií*.

Zvláštní cena v kategorii Muzejní publikace roku 2005 obdrželo Židovské muzeum v Praze za vydání katalogu *Muž, který si nedal pokoj. Příběh Josefa Poláka (1886–1945)*.

Za rok 2006 Židovském muzeum v Praze dostalo cenu Českého výboru ICOM za projekt *Rok s židovskou kulturou - 100 let Židovského muzea v Praze*. [Židovské muzeum, 2012, Ocenění]

3.7 Zaměření muzea

Židovské muzeum v Praze se pyšní jednou z nejrozsáhlejších sbírek judaik na světě, která obsahuje na 40 000 sbírkových předmětů. „V knihovně Židovského muzea v Praze je více než 130 000 knih. Mezi nimi jsou cenné hebrejské rukopisy z 13. století a vzácné tisky včetně prvotisků a nejstarších pražských hebrejských tisků. Sbírkový Židovského muzea v Praze jsou ojedinělé nejen množstvím předmětů, ale především tím, že pocházejí výhradně z Čech a Moravy, a podávají tak celistvý obraz historie Židů v našem regionu.

Činnost muzea je především zaměřena na odbornou správu, shromažďování a prezentaci sbírek, na správu archivního a knihovní fondu, na vědeckou, výzkumnou, vzdělávací a publikační činnost a dále na péči o historické objekty, které má muzeum ve své správě. Odbornou činnost muzea zajišťují sbírkové oddělení, oddělení judaistiky a dějiny Židů, knihovna muzea a Vzdělávací a kulturní centrum.“ [Pavlát, 2005, str. 155] „Židovské muzeum spravuje tyto objekty: Maiselovu synagogu, Španělskou Synagogu, Starý židovský hřbitov, Klausovou synagogu, Obřadní síň (budova pražského Pohřebního bratrstva), Galerii Roberta Guttmanna a Vzdělávací a kulturní centrum.“ [Židovské muzeum, 2012, Expozice]

4 Služby Židovského muzea v Praze

V této kapitole postupně představím výstavní prostory a významná oddělení a služby, které Židovské muzeum nabízí.

V první části popíši výstavní prostory, které má muzeum ve své správě a nacházejí se jak na Starém městě, tak i v jiných částech Prahy.

Židovské muzeum v Praze je nejen kulturní, ale také informační instituce a proto bych ve druhé části ráda představila jím poskytované služby a zároveň je v návaznosti na svůj studovaný obor rozčlenila na ty, které mají dle mého názoru blíže k muzejnímu charakteru a na ty, které jsou spíše informační službou.

Dále se budu věnovat službám veřejnosti a představím několik projektů, které Židovské muzeum v Praze zajišťuje a v poslední kapitole se zaměřím na vědeckou a badatelskou činnost, která je v muzeu centralizována a to z důvodu, že Židovské muzeum v Praze je největší českou institucí, která se soustavně zabývá judaistikou a židovstvím na našem území.

4.1 výstavní prostory

Židovské muzeum v Praze spravuje řadu objektů, které většinou využívá i jako výstavní prostory. Pro bližší představu o charakteru a zaměření jednotlivých objektů připojím i jejich stručný popis. Řazení objektů v následujícím přehledu je dle logické návaznosti obsahu sbírek v nich umístěných.

Za nejznámější můžeme označit Starý židovský hřbitov, Pinkasovu synagogu s nápisy jmen obětí holocaustu a také architektonicky působivou Španělskou synagogu.

4.1.1 Maiselova synagoga

Slouží jako výstavní prostor se stálou expozicí: „Dějiny Židů v Čechách a na Moravě - od počátku osídlení do počátku emancipace“ a také jako depozitář Židovského muzea v Praze.

Byla vybudována primasem Židovského města Mordechajem Maiselem v letech 1590-1592, který financoval rozsáhlou renesanční přestavbu ghetta. Budova byla velmi poničena požárem a následně opravena v již barokním stylu. Z původní dispozice zůstal zachován pouze trojlodní půdorys hlavní lodi s patrovými ženskými galeriemi. Pod touto stavbou se podepsali architekti Josef Wahl a Juda Goldsmied de Herz, při rekonstrukci A. Grott.

4.1.2 Španělská synagoga

Nachází se zde druhá část expozice: „Dějiny Židů v Čechách a na Moravě - od emancipace do současnosti“ a v modlitebně v 1. patře je umístěna expozice „Stříbro českých synagog“. Prostory synagogy také slouží k pořádání koncertů.

Byla zbudována v roce 1868, na místě nejstarší pražské židovské modlitebny nazývané „Stará škola“. Synagoga je postavena v maurském slohu, má centrální čtvercový půdorys s kopulí nad ústředním prostorem, ze tří stran jsou vestavěny galerie na kovových konstrukcích otevřené do hlavní lodi. Dále zde najdeme štukovou arabesku, orientální motivy, barevné vitráže. Na projektu pracoval Vojtěch Ignác Ullmann a Josef Niklas. Výzdobu měli na starosti architekti A. Bauma a B. Münzberger. „V letech 1836-45 ještě ve Staré škole působil jako varhaník František Škroup, skladatel české národní hymny.“ [Židovské muzeum, 2012, Expozice]

4.1.3 Pinkasova synagoga

Památník obětí holocaustu a expozice dětských kreseb z Terezína.

Dal ji vystavět Aron Mešullam Horovic v roce 1535. V poválečných letech se synagoga stala Památníkem českých a moravských Židů, kteří se stali oběťmi nacistické perzekuce. Jména 80 000 zavražděných spolu s osobními daty a jménem příslušné obce byla zaznamenána na zdech synagogy. Roku 1968 byl Památník uzavřen, neboť stavbu začala ohrožovat spodní voda. Při pracích byly objeveny podzemní prostory se starou studnou a rituální lázní. Komunistický režim opravy úmyslně zdržoval a nápisy na stěnách byly postupně strženy. Obnovení nápisů proběhlo až v letech 1992-1996.

4.1.4 Starý židovský hřbitov

Byl založen v první polovině 15. století a pohřbívalo se zde do roku 1787.

Hřbitov byl za svého fungování několikrát rozšiřován, přesto jeho plocha nestačila a pohřbívalo se do více vrstev, proto se dnes na hřbitově nachází téměř 12 000 náhrobních kamenů.

Nejstarší náhrobek patří učenci a básníkovi Avigdorovi Karovi a pochází z roku 1439. Nejvýznamnější osobou, která zde byla pohřbena, je Jehuda Liwa ben Becalel, zvaný rabi Löw, který zemřel roku 1609.

Starý židovský hřbitov spolu se Staronovou synagogou, „kterou spravuje Židovská obec v Praze a neslouží jako muzeum, ale pravidelně se zde konají bohoslužby a jiné náboženské obřady, které jsou součástí židovských tradic a zvyků“ [Prague City Line, 2012, Staronová synagoga], patří k nejvýznamnějším zachovalým památkám pražského Židovského města.

4.1.5 Klausová synagoga

V těchto prostorách se nachází první část expozice: „Židovské tradice a zvyky“.

Název synagogy je odvozen z německého slova „klaus“, ve významu „malá budova“. Původně se skládala ze tří staveb - dvou synagog a ješivy. Dnešní budova vznikla až po požáru ghetta v roce 1689 a byla dostavěna roku 1694. Následovala ještě jedna přestavba a to na konci 19. století.

4.1.6 Obřadní síň

Nyní slouží jako výstavní prostor pro závěrečnou část expozice: „Židovské tradice a zvyky“.

Jedná se o budovu bývalé obřadní síně pražského Pohřebního bratrstva - Chevra Kadiša (založeného roku 1564) a márnice při Starém židovském hřbitově, která byla postavena v pseudorománském slohu v letech 1911-1912, architektem byl J. Gerstl.

4.1.7 Galerie Roberta Guttmanna

Byla zřízena jako výstavní prostor pro krátkodobé expozice a pojmenována po známém pražském malíři Robertu Guttmannovi, jehož výstava objekt otevřela. Prostor o rozloze více než 80m² splňuje veškeré požadavky na moderní prezentaci uměleckých a muzejních sbírek.

4.1.8 Židovský hřbitov na Žižkově

Jedná se o první izraelský hřbitov na Olšanech, který byl založen v roce 1680 jako morové pohřebiště Pražské židovské obce a nachází se ve Fibichově ulici na Žižkově.

Patří mezi významné umělecko-historické památky a bylo zde pohřbeno na 40 000 osob.

Nejnavštěvovanější je hrob pražského vrchního rabína Ezechiela Landaua (1713-1793), jehož náhrobek i náhrobky jeho rodiny byly kompletně zrestaurovány.

Pravidelně, nejen při morových epidemiích, se zde pohřbívalo v letech 1787-1890, než byl zřízen nový židovský hřbitov v Praze - Strašnicích.

Po konci druhé světové války přestal být hřbitov udržován a pustl. Na počátku 60. let byl z větší části zrušen a přetvořen v park. Zůstala zachována nejstarší část s náhrobky významných osobností, která byla od parku oddělena zdí. Ve druhé polovině 80. let byla v parkové části postavena věž žižkovského televizního vysílače. V roce 1999 převzalo zachovanou část židovského hřbitova do své správy Židovské muzeum v Praze a po nezbytných stavebních a restaurátorských úpravách byl hřbitov v září 2001 zpřístupněn veřejnosti.

4.1.9 Smíchovská synagoga

Synagoga, která vznikla v roce 1848 ve spojení s rychlým rozvojem židovské obce na Smíchově. V roce 1931 byla synagoga funkcionalisticky přestavěna a rozšířena Leopoldem Ehremannem. V době nacistické okupace sloužila jako skladiště konfiskovaného židovského majetku. „Pražská židovská obec získala synagogu zpět až roku 1994. Nájemce se dlouho nedařilo najít, a tak stavba ještě posloužila jako zázemí stavební firmě při budování centra Zlatý Anděl. Dnes je nájemníkem synagogy Židovské muzeum Praha, které v letech 1999-2004 provedlo rozsáhlou rekonstrukci. Vznikl archiv a depozitář se studovnou, restaurátorskými dílnami, knihkupectvím a antikvariátem. Rekonstrukce synagogy byla svěřena atelieru Znamení čtyř (arch. Juraj Matula, arch. Richard Sidej, arch. Martin Bambas). Vyjma studovny je synagoga bohužel veřejnosti nepřístupná.“ [Malé dějiny Smíchova a Košíř, 2008, Smíchovská synagoga]

4.2 Odborné aktivity a služby

Pokud pracujeme s předměty sbírek, jejich akvizicí, evidencí, uchováním a prezentováním, pracujeme s nimi podobným způsobem jako s informacemi v informační instituci jakou je například knihovna. V následující tabulce bych ráda rozdělila služby ŽMP dle jejich převažujícího charakteru, tak jak je vnímám já, a to na „informační“ a „muzejní“. Dále připojím jejich stručnou charakteristiku.

Služba	Informační	Muzejní
Odbor sbírek		x
Dokumentace a evidence sbírek	x	
Judaistika a dějiny Židů		x
Oddělení pro dějiny šoa	x	
Knihovna	x	
Multimediální (dříve „Referenční“) centrum	x	
Odbor rozvoje a vztahů pro veřejnost		x
Oddělení pro vzdělávání a kulturu	x	
Fotooddělení		x
Archiv Židovského muzea v Praze	x	
Dokumentace židovských obcí	x	
Judaica Bohemiae	x	
Průzkum původu předmětů a restituce	x	
Obchod muzea		x

Jak je z výše uvedené tabulky patrné, více nežli polovinu činností muzea lze označit jako informační služby podobné službám knihoven nebo archivů. Hranice mezi informační a muzejní službou není příliš výrazná, ale za informační službu považuji půjčování primárních dokumentů, všechny archivní činnosti, vyhledávání informací, tvorbu databází apod.

4.2.1 Odbor sbírek

Tento odbor soustřeďuje a odborně spravuje sbírkové fondy a podílí se na přípravě krátkodobých i stálých expozic, čímž se řadí mezi tradiční muzejní činnosti. Mezi jeho aktivity patří zejména poskytování informací o sbírkových fondech prostřednictvím úseku Dokumentace a evidence sbírek, odborné výklady, rešerše, posudky a informace k uvedeným fondům. Dále pak přednášková činnost, odborné konzultace a poradenství, vyhledávání a zapůjčování sbírkových předmětů, reprografické a restaurátorské služby i povolování vývozu judaik mimo území České republiky. Řeší pravidla komunikace pracovníků odboru sbírek s badateli, atd.

4.2.2 Dokumentace a evidence sbírek

Hlavním úkolem úseku je evidence sbírkových předmětů ve správě odboru sbírek ŽMP a všestranná péče o takto vzniklé informační zdroje. [Židovské muzeum, 2012, Dokumentace a evidence sbírek]

Od roku 1950 se evidence předmětů praktikuje ve dvoustupňovém systému, který spočívá nejdříve v zapsání předmětu do přírůstkové knihy, kde získá evidenční číslo a následuje odborná katalogizace, kdy mu je přiděleno inventární číslo. Tento proces zařazení sbírkového předmětu do fondu ŽMP a záznamy o něm jsou uchovávány. Z důvodu zestátnění muzea se stal rok 1950 nuceným rozdělovníkem, který dělí záznamy do roku 1950 na historické a po roce 1950 na moderní. Katalog, ve kterém je evidence předmětů z období 1906-1945 se nazývá Německý katalog. Byl v celém rozsahu naskenován a převeden do elektronické podoby.

4.2.3 Judaistika a dějiny Židů

Toto oddělení se zabývá poskytováním odborných informací, konzultací a poradenstvím k tematice židovských dějin a židovského náboženství v Čechách a na Moravě. Dále přípravě expozic, výstav a informačních materiálů.

Zpřístupňuje archivní materiály badatelům ke studijním účelům z fondu židovských náboženských obcí Čech a Moravy, některých židovských spolků a organizací, ze sbírky pozůstalostí a sbírky hudebnin. Nabízí také reprografické služby a odborné rešerše.

4.2.4 Oddělení pro dějiny šoa

Pracovníci oddělení pro dějiny šoa se zabývají dějinami holocaustu českých a moravských Židů. Shromažďují, evidují a odborně zpracovávají archivní dokumenty, fotografie, vzpomínky pamětníků a různou dokumentaci. Dále poskytuje badatelské a reprografické služby, odborné rešerše a poradenství, konzultace k problematice holocaustu, fotografie nápisů z Pinkasovy synagogy. [Židovské muzeum, 2012, Oddělení pro dějiny šoa]

4.2.5 Knihovna

Poskytuje badatelům a čtenářům výběr z fondu současné knihovny (cca 130 000 svazků) z oblasti hebraistiky, judaistiky, historie, dějin umění, muzeologie, antisemitismu, fašismu, holocaustu. Dále literaturu z Čech a Moravy i z jiných míst Evropy, studium periodik, reprografické, faktografické, bibliografické i konzultační služby.

4.2.6 Multimediální (dříve „Referenční“) centrum

Toto oddělení poskytuje všeobecné informace o Židovském muzeu v Praze, výstavách a akcích, dále bibliografické, konzultační, reprografické služby, zpřístupňování informací z databází muzea, využití příruční knihovny k prezenčnímu studiu.

4.2.7 Odbor rozvoje a vztahů s veřejností

Zajišťuje propagaci Židovského muzea v Praze a spolupráci se zahraničními institucemi. Spravuje internetové stránky muzea, poskytuje veřejnosti základní informace o provozu muzea, vyhledává sponzory.

4.2.8 Oddělení pro vzdělávání a kulturu v Praze a v Brně

Pořádá vzdělávací programy pro základní a střední školy například na téma: „Dějiny Židů v Čechách a na Moravě“, „Tradice a zvyky“, vyprávění pamětníků a zachráněných dětí (autentické zážitky z období holocaustu), kombinované programy, výtvarně dramatické dílny a věkově zaměřené cykly, projekty týkající se židovských dějin a kultury pro skupiny i individuální zájemce, vzdělávací kurzy pro pedagogy, večerní kulturní programy pro veřejnost.

„V září roku 2006 byla v Brně slavnostně otevřena první mimopražská pobočka Vzdělávacího a kulturního centra Židovského muzea v Praze: *Oddělení pro vzdělávání a kulturu*.“ [Židovské muzeum, 2012, pobočka Brno] Důležitou součástí nabídky služeb je představení zachovalých památek nejen v Brně, ale i v dalších oblastech Moravy a Slezska, které zobrazují historii židovské kultury a náboženství v tomto regionu.

4.2.9 Fotooddělení

Provádí především fotodokumentaci potřebnou pro správu sbírkových fondů muzea, zejména dlouhodobé zdokumentování jednotlivých celků sbírkového fondu. Digitalizace fondu umožňuje omezit manipulaci s exponáty a tím je chránit proti opotřebení a zničení. Digitální podoba předmětů je využívána pro evidenci, badatelské účely a publikování. Dále oddělení dokumentuje stav zapůjčovaných nebo restaurovaných předmětů a pořizuje exteriérové snímky objektů ŽMP, které se používají do řady publikací vydávaných muzeem. Zhotovené snímky jsou ukládány a tříděny ve fotoarchivu, který zajišťuje jejich správu a prezentaci.

4.2.10 Archiv Židovského muzea v Praze

Zde jsou uloženy archivy jednotlivých židovských náboženských obcí Čech a Moravy, fondy některých židovských spolků a organizací i sbírka osobních pozůstalostí. Dále zde nalezneme menší sbírku patentů, pečetidel a hudebnin. „V archivu je rovněž uložena dokumentace k jednotlivým židovským obcím, která obsahuje fotografie synagog, ghatt a hřbitovů, zprávy o průzkumu těchto památek v terénu a odkazy na literaturu, případně na další prameny k dějinám židovského osídlení v daném místě.“ [Židovské muzeum, 2012, Archiv]

„Informace o fondech a sbírkách uložených v archivu Židovského muzea v Praze najdete v celostátní databázi Archivních fondů a sbírek v České republice přístupné na stránkách Ministerstva vnitra ČR v sekci Archivnictví a spisová služba (<http://aplikace.mvcr.cz/vozidla/peva/index.php>).“ [Židovské muzeum, 2012, Archiv]

4.2.11 Dokumentace židovských obcí

„Tvoří průzkum židovských sídlišť, synagog a židovských hřbitovů v Čechách a na Moravě. Vytváří se počítačová databáze "Encyklopedie židovských obcí na území České republiky", kterou je nyní možno objednat v internetovém obchodě ŽMP.“ [Židovské muzeum, 2012, Dokumentace židovských obcí]

4.2.12 Judaica Bohemiae

Periodikum vycházející již od roku 1965, „vydavatelem je Židovské muzeum v Praze (do roku 1994 Státní židovské muzeum). V letech 1965–1993 byla publikace odborným časopisem, od roku 1994 se změnila v ročenku. Počínaje rokem 2009 budou *Judaica Bohemiae* vycházet opět dvakrát ročně.“ [Židovské muzeum, 2012, *Judaica Bohemiae*]

Tematicky se časopis zaměřuje na dějiny a kulturu Židů v Čechách a na Moravě od středověku po současnost. Zveřejňují se odborné zprávy jako například studie nebo recenze. Publikačními jazyky jsou angličtina a němčina.

„Judaica Bohemiae jsou indexována a abstrakty z nich jsou zveřejňovány v databázích Arts and Humanities Citation Index (Web of Science) a Scopus. Časopis je možno objednat přímo u vydavatele nebo prostřednictvím SUWECO CZ a C.E.E.O.L. (Central and Eastern European Online Library).“ [Židovské muzeum, 2012, Judaica Bohemiae]

4.2.13 Průzkum původu předmětů a restituce

Židovské muzeum v Praze posuzuje žádosti o navrácení předmětů z jejich fondů majitelům, kterým byly kdysi zabaveny. Řídí se restitučním zákonem č.212 ze dne 23. června 2000. K této činnosti neodmyslitelně patří dohledávání a ověřování informací o předmětech z fondu ŽMP.

4.2.14 Obchod

Muzeum provozuje obchod, kde nabízí k prodeji knihy, hudební nosiče, multimedia, Encyklopedii židovských obcí, sídlišť a památných míst, periodikum Judaica Bohemiae a další tematickou tvorbu.

4.3 **Společenské a vzdělávací aktivity Židovského muzea v Praze**

Židovské muzeum v Praze vedle tradiční muzejní činnosti i zajímavých služeb připravuje a pořádá širokou škálu vzdělávacích programů, projektů, putovních výstav i dobrovolných aktivit, které se týkají židovské tematiky, především holocaustu. Jejich příklady jsou popsány v následující podkapitole. ŽMP je jedinečným místem, které nabízí rozsáhlé a relevantní informace a prostředí pro poznávání a vzdělávání se v oblasti židovské kultury a to nejen pro badatele, ale i pro veřejnost.

4.3.1 Vzdělávací programy

Oddělení pro vzdělávání a kulturu pořádá večerní programy pro veřejnost. Jedná se o přednášky, vernisáže, autorská čtení, atd. Dále organizuje vzdělávací programy pro školy i pedagogy, kde účastníci získávají vědomosti o židovské kultuře i židovských dějinách a to formou přednášek, besed, interaktivních seminářů. Pro rodiče s dětmi pořádá muzeum programy pro nejmenší a nedělní dílny, kde již předškolním dětem vysvětlují srozumitelnou a zábavnou formou základy židovské kultury.

4.3.2 Projekt Zmizelí sousedé

„Projekt Židovského muzea v Praze s názvem „Zmizelí sousedé“ vybízí mladé lidi (ve věku 12-18 let) k pátrání po sousedech, kteří z jejich nejbližšího okolí zmizeli převážně v období 2. světové války. Jde o samostatný literárně-dokumentační projekt, který byl oficiálně vyhlášen pod záštitou Kanceláře prezidenta republiky v rámci Konference Fenomén holocaust Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy v roce 1999.“ [Židovské muzeum, 2012, Projekt Zmizelí sousedé]

Druhá fáze projektu (Pocta dětským obětem holocaustu) se zaměřuje na autorské práce samotných studentů, kdy žáci škol pátrají po osudech zmizelých židovských spolužáků navštěvujících školu v období 2. světové války.

4.3.3 Putovní výstava Anna Franková

„Tato výstava je českou verzí mezinárodní putovní výstavy Nadace Anny Frankové v Amsterdamu, kterou dosud navštívilo přes pět milionů návštěvníků ve více než 32 zemích.“ [Židovské muzeum, 2012, Putovní výstava Anna Franková] Cílem této mezinárodní výstavy je zamyšlení se nad významem tolerance, lidských práv a demokracie v dnešním světě. Představuje příběh Anny Frankové a její rodiny, který se odehrál v období 2. světové války.

4.3.4 Projekt Neztratit víru v člověka

Putovní panelová výstava, která představuje „osudy šesti židovských dětí od roku 1938 do roku 1945, respektive do současnosti, v kontextu historických událostí.“ [Židovské muzeum, 2012, Projekt Neztratit víru v člověka]

4.3.5 Společnost přátel Židovského muzea v Praze

Cílem Společnosti přátel je zpřístupnění vzácných památek pražského Židovského města a přiblížit historii, tradice a umění židovské kultury.

Formu členství ve Společnosti přátel lze vybírat z několika kategorií, které jsou rozlišeny výší ročního příspěvku a poskytují neomezený vstup do stálých i krátkodobých expozic, pravidelné informace o probíhajících akcích a novinkách, kulturní a společenská setkání.

4.3.6 Dobrovolníci v Židovském muzeu v Praze

Návštěvníci, kteří by měli zájem podílet se na provozu Židovského muzea v Praze, se mohou přihlásit do dobrovolnického programu a v případě, že se s muzeem domluví, mohou se podílet například na organizaci večerních pořadů, zpracování dat, provádění návštěvníků, atd.

4.3.7 Nadace Židovského muzea v Praze

Cílem Nadace ŽMP je zachovat a rozvíjet židovskou kulturu na našem území. „Přispívá především na vzdělávací programy zajišťované židovskými organizacemi v ČR, v jejichž rámci je veřejnost seznamována se zvyky a kulturou židovské komunity v Čechách a na Moravě. Nadace rovněž podporuje projekty dočasných nebo stálých výstav, které dokumentují historii Židů v jednotlivých regionech ČR, uměleckých projektů se vztahem k judaismu, židovské kultuře, historii a současnosti a rovněž projekty vydávání publikací, ať již děl židovských autorů, tak i publikací zpracovávající dějiny českých Židů.“ [Židovské muzeum, 2012, Nadace ŽMP]

O rozdělování a přidělování příspěvků rozhoduje Nadace jednou ročně a to na základě grantového řízení. Nadace neposkytuje finance na záchranu a obnovu nemovitých židovských památek, o toto se starají jiné organizace a to Nadační fond Zecher pro záchranu židovských památek v ČR a Nadace Židovské obce v Praze.

Naopak, pokud má někdo zájem přispět Židovskému muzeu v Praze na jeho provoz a aktivity, má možnost poslat finanční prostředky na muzeem zveřejněné bankovní účty.

4.4 Věda a výzkum

4.4.1 Muzeum jako vědecké pracoviště

Židovské muzeum v Praze hrálo vždy významnou roli jako vědecké pracoviště pro bádání o židovských dějinách a kultuře. Již zakladatel Židovského muzea v Praze S. H. Lieben (1881-1942) se podílel na rozvoji systematického bádání o dějinách a kultuře Židů na našem území. Tento rozvoj však pozastavila 2. světová válka.

V roce 1955 získalo tehdy Státní židovské muzeum v Praze statut vědeckého ústavu a zároveň vědeckého pracoviště Akademie věd. V říjnu 1956 byla ustanovena vědecká rada, která koordinovala vědecké záměry či úkoly pracovníků muzea. V době normalizace činnost rady slábla, ale vědecké oddělení Státního židovského muzea zůstalo a fungovalo až do roku 1994, kdy bylo muzeum vráceno Federaci židovských obcí. Oficiálně bylo vědecké oddělení zrušeno v roce 1996 a to hlavně z důvodu nové organizace muzea a jeho pracovišť.

„V současné době dle platného organizačního řádu je muzeum děleno do odborů a oddělení, v jejichž rámci výzkumnou a vědeckou činnost provádějí (kromě ekonomických a provozních odborů, oddělení a úseků) všechna podřízená oddělení, a tato činnost je zanesena přímo do náplně práce jednotlivých pracovníků.“ „Samotná vědecká a výzkumná činnost je dále podporována činností

vzdělávací, pedagogickou a propagační.“ [Židovské muzeum, 2012, Věda a výzkum]

4.4.2 Badatelská činnost

Badatelskou činnost provádí a podporují všechna odborná pracoviště. „Vzhledem k různosti jednotlivých oddělení má každé oddělení svůj řád“ [Ichová, 2012] a tedy množství badatelů, zaměstnanců Židovského muzea v Praze i externích pracovníků (například studentů, vědeckých pracovníků, novinářů, atd.), a jejich podmínky pro badatelskou činnost a přístup k ní se na každém oddělení liší.

Například „v roce 2011 v Knihovně a Referenčním (nyní Multimediálním a dále také MC) centru proběhlo celkem 1254 badatelských návštěv. Kromě společných badatelů pro knihovnu i MC (historici, hebraisté, judaisté, atd.) přicházejí do MC lidé, kteří hledají informace o svých předcích. Pro ty jsou tu připraveny databáze obětí šoa, Archiv USC SFI (videonahrávky rozhovorů se svědky šoa z celého světa), ve spolupráci s Oddělením pro dějiny šoa je zde možné studovat i opisy vzpomínek. Lze tu také zakoupit publikace vydávané muzeem.“ [Ichová, 2012] Pravidla pro zahájení badatelské činnosti v Knihovně nebo Multimediálním centru se řídí knihovním řádem a k jejich návštěvě potřebuje zájemce pouze průkaz totožnosti. Oproti tomu badatelé v odboru sbírek se řídí pravidly stanovenými tímto oddělením, viz příloha č. 10 (pravidla pro badatele) a příloha č. 11 (badatelský list).

Přínos ŽMP pro veřejnost je nedocenitelný. Spočívá v prezentaci židovské kultury a historie nejen v kontextu tragických událostí 2. světové války, ale v kontinuálních historických souvislostech. Kulturní, společenský i vědecký záběr Židovského muzea v Praze je velmi široký. Vedle tradičních výstavních prostor probíhá prezentace, komunikace a informování veřejnosti skrze vzdělávací a kulturní programy, speciální tematické projekty a výsledky vědecké činnosti, kterou muzeum zastřešuje.

5 Rozbor vybraných oddělení a projektů

Židovské muzeum v Praze je velice rozsáhlá instituce, jejíž oddělení jsou významným zdrojem informací. Rozsah činnosti Židovského muzea v Praze jsem popsala v předchozích kapitolách a v této následující se budu detailněji věnovat oddělením, jejichž činnost dle mého názoru úzce souvisí s mým studijním oborem nebo která osobně považuji za velice zajímavá.

5.1 Multimediální (dříve “Referenční”) centrum

Multimediální centrum sídlí v nové administrativní budově Židovského muzea v Praze, v ulici U Staré školy 1 v Praze Josefově.

V květnu 2012 změnilo oddělení, do té doby nazývané Referenční centrum, svůj název na Multimediální centrum. Změna proběhla z důvodu stále se rozšiřujícího množství nabízených služeb, jako je například fonotéka, videotéka, muzejní databáze, Archiv USC SFI a také pro lepší odlišení názvu od Rezervačního centra, se kterým bývalo zaměňováno.

MC úzce spolupracuje s knihovnou Židovského muzea v Praze, ale pro návštěvníky centra je také k dispozici příruční knihovna s prezenčním vypůjčováním, počítačová technika s tematicky zaměřenými CD ROMy a internetovým připojením a také přístup do oborových databází i do automatizovaného knihovnického systému Aleph, který umožňuje vyhledávání dokumentů nacházejících se ve fondu knihovny ŽMP.

Multimediální centrum kromě poskytování všeobecných informací také nabízí služby bibliografické, do kterých spadá tvorba základních rešerší a vyhledávání v databázích, jejichž výčet a stručný popis je k nalezení příloze (příloha č. 12), pro představu se například jedná o tyto oborové databáze:

Encyclopaedia Judaica

(nejobsažnější encyklopedie judaismu)

Archiv USC Shoah Fondation Institute

(videonahrávky rozhovorů se svědky šoa z celého světa)

Index to Jewish Periodicals

(vybrané anglicky psané články od roku 1988)

Dále centrum zajišťuje konzultační služby včetně zprostředkování spojení s odborníky ŽMP, případně i se spolupracujícími organizacemi muzea. Standardní reprografické služby jako například kopírování, skenování, atd. a vyřizuje telefonické i písemné dotazy návštěvníků.

Se změnou názvu centra se také změnila otevírací doba, která je v současnosti: Po-St 10.00 – 16.00 hodin, Pá 10.00 – 13.00 hodin, s výjimkou státních a židovských svátků. Každý čtvrtek je Multimediální centrum zavřeno a jeho provoz supluje knihovna, která kromě svého fondu nabízí také konzultační a poradenské služby.

Doplňující informace o tomto oddělení jsem zjišťovala dotazy směřovanými na pracovníka ŽMP - Mgr. Lenku Ichovou, systémovou knihovnici:

Kolik návštěvníků ročně využívá služeb multimediálního centra a jaké služby především využívají?

„V roce 2011 v knihovně a Referenčním (nyní Multimediálním) centru proběhlo celkem 1254 badatelských návštěv. Kromě společných badatelů pro knihovnu i MC (historici, hebraisté, judaisté, atd.) přicházejí do MC lidé, kteří hledají informace o svých předcích. Pro ty jsou tu připraveny databáze obětí šoa, Archiv USC SFI (videonahrávky rozhovorů se svědky šoa z celého světa), ve spolupráci s Oddělením pro dějiny šoa je zde možné studovat i opisy vzpomínek. Lze tu také zakoupit publikace vydávané muzeem.“ [Ichová, 2012]

Nabízíte stejné služby jako zahraniční židovská muzea a jejich Referenční centra? Případně které služby jsou u vás unikátní?

„Unikátní jsou u nás databáze vytvářené přímo muzeem (databáze obětí, databáze sbírkových předmětů), a zřejmě i úzké propojení s knihovnou, které umožňuje snadný přístup k materiálům i rozšíření služeb pro badatele.“ [Ichová, 2012]

Toto oddělení je informačním srdcem muzea, které dokáže návštěvníkům nabídnout veškeré všeobecné informace o Židovském muzeu v Praze, jeho výstavách a akcích. V případě speciálních či odborných dotazů pomůže nasměrovat návštěvníka na kompetentní osobu z odborného oddělení či přímo umožnit přístup k odborným zdrojům muzea.

Pro návštěvníky, kteří chtějí zjistit o muzeu více než lze jen z pouhých prohlídek výstavních prostor, je centrum tím nejvhodnějším místem, kam se obrátit.

5.2 Oddělení pro dějiny šoa

„Pracovníci oddělení pro dějiny šoa se zabývají dějinami holocaustu českých a moravských Židů. Shromažďují, evidují a odborně zpracovávají archivní dokumenty, fotografie, vzpomínky pamětníků a různou dokumentaci.

Oddělení spravuje archivní sbírku *Terezín*, která obsahuje úřední spisy vzniklé z činnosti Židovské rady starších a jejích úřadoven v terezínském ghettu, pozůstalosti terezínských vězňů (literární tvorba, hudební partitury, divadlo, deníky a památky, časopisy, osobní pozůstalosti) a poválečné vzpomínky. Druhá archivní sbírka, *Dokumenty persekuce*, obsahuje varia archivních dokumentů a pozůstalosti z období holocaustu, které nevznikly v terezínském ghettu,

a vzpomínky na období nacistické perzekuce.“ [Židovské muzeum, 2012, Oddělení pro dějiny šoa]

Dále do činnosti oddělení spadá správa sbírky fotografií z období holocaustu, „soubor vzpomínek pamětníků nahraných na magnetofonových páscích, s příslušnými přepisy, jejichž shromažďování bylo zahájeno v r. 1990 a dosud probíhá.“ [Židovské muzeum, 2012, Oddělení pro dějiny šoa] Zpřístupňuje také evidenci obětí holocaustu z území bývalého Protektorátu Čechy a Morava a obětí z řad německých, rakouských, holandských a slovenských Židů, kteří prošli terezínským ghettem. Informace z této evidence můžeme dohledat pomocí kartoték, soupisů a počítačového programu. A stejně jako ostatní odborná pracoviště ŽMP poskytuje informace týkající se oddělení, badatelské služby, dle požadavků vyhledává údaje o skupinách evidovaných obětí holocaustu i jednotlivcích. Zajišťuje fotografie záznamů z Pinkasovy synagogy.

Na poli vědeckém se pracovníci oddělení věnují zkoumání „dějin antisemitismu a diskusí „židovské otázky“ v 19. a 20. století, tématu uprchlické politiky či dějin holocaustu a jeho připomínání a tématu deportací českých Židů do málo známých táborů na východě. Jedním z těžišť činnosti oddělení pro dějiny šoa je i mezinárodní spolupráce v oblasti archivních a jiných sbírek, jejich digitalizace, sdílení, metodologie indexace a publikace. Velmi významný je též výzkum týkající se provenience sbírek a zvláště dokumentačních aktivit během holocaustu a bezprostředně po osvobození. Oddělení spolupracuje s univerzitními i dalšími výzkumnými pracovišti v České republice a v zahraničí, například s památníkem Jad Vašem v Jeruzalémě, Centrem pro výzkum antisemitismu na Technické univerzitě v Berlíně, Filozofickou fakultou Univerzity Karlovy a mnoha dalšími.“ [Židovské muzeum, 2012, věda a výzkum]

Projekty, které se realizovaly v rámci oddělení pro dějiny šoa, například jsou:

„The Database of Testimonies from Holocaust Survivors“ (2008-2009)

Řešitel: Odd. pro dějiny šoa, Poskytovatel podpory: European Commission (Europe for Citizen)

Jedná se o databázi přibližně 1100 rozhovorů s přeživšími pamětníky holocaustu o jejich životě v období 2. světové války, která se začala budovat v 90. letech 20. století a slouží především jaký významný informační zdroj pro badatelské účely. V rámci projektu modernizace byla vytvořena nová databáze rozhovorů, revidována metadata všech rozhovorů, které byly nově indexovány a převedeny do strukturovaného formátu XML. (viz příloha č. 13)

„European Holocaust Research Infrastructure“ (2010-2014)

Řešitel: Odd. pro dějiny šoa, Poskytovatel podpory: European Commission (Seventh Framework Programme, INFRA-2010-1.1.4 (Archives for Historical Research))

Mezinárodní projekt, na kterém se oddělení pro dějiny šoa ŽMP podílí, a jehož cílem je zlepšit komunikaci mezi evropskými archivy holocaustu a tím podmínky pro badatelskou činnost. „Výstupem projektu bude rozsáhlý portál poskytující informace o archivních sbírkách týkajících se holocaustu a nové metodiky týkající se přístupu k archiváliím (obsahujícím mj. osobní data), metadatům, stejně jako metodiky zaměřené na specifické typy sbírek (např. orálně-historické sbírky).“ [Židovské muzeum, 2012, věda a výzkum]

Doplňující informace o tomto oddělení jsem zjišťovala dotazy směřovanými na pracovníka ŽMP - PhDr. Janu Šplíchalovou:

Je toto oddělení ŽMP světově unikátní nebo nabízí stejné služby i zahraniční židovská muzea či instituce?

Oddělení a jeho činnost jako takové unikátní nejsou ani v rámci České republiky. Institucí ať už muzeí či například vysokých škol, které se tematikou holocaustu zabývají, je více. Jedinečné jsou ale některé projekty, které díky práci oddělení vznikly a dále vznikají. [Šplíchalová, 2012]

Z důvodu stále přetrvávajících antisemitských tendencí ve společnosti a to nejen v české, je činnost oddělení pro dějiny šoa do budoucna velmi významná. Je velice důležité, aby společnost znala a uchovala v podvědomí události holocaustu a nesmyslné pronásledování Židů. Poznání židovských dějin a vzájemné toleranci, ať už náboženské, etnické, politické či jiné, pomáhá prezentace výsledků badatelské činnosti a aktivit pracovníků tohoto oddělení ŽMP a spolupráce pamětníků.

5.3 Dokumentace židovských obcí - Encyklopedie židovských obcí, sídlišť a památných míst

V rámci oddělení židovských dějin a judaistiky, Jiří Fiedler, pracovník Židovského muzea v Praze, s využitím svého soukromého archivu a soustavné excerpci pramenů v archivech, knihovnách, korespondenci i průzkumu přímo v jednotlivých lokalitách, vytváří již více jak třicet let encyklopedii židovských obcí a dalších významných míst na území České republiky.

V roce 1994 byl Jiří Fiedler přijat jako zaměstnanec ŽMP a přibližně v tomtéž roce také navrhl založit elektronickou encyklopedii. Zpracovaná hesla byla zpřístupněna zákazníkům - soukromým osobám i institucím. Zájemci si mohou objednat požadovaná hesla z elektronické encyklopedie pomocí on-line formuláře na internetových stránkách muzea.

„Na základě této práce Jiří Fiedler již dříve publikoval knihu *Židovské památky v Čechách a na Moravě* (Praha, Sefer 1992, anglická verze 1991)“

[Židovské muzeum, 2012, Encyklopedie židovských obcí, sídlišť a památných míst na území ČR] Která kromě encyklopedických hesel popisuje i dějiny židovských obcí na území Čech a Moravy.

„V současné době je sestavena zhruba pětina z celkového počtu více než tisíce budoucích encyklopedických hesel. Mezi nimi jsou zahrnuta sídla židovských náboženských obcí nebo modlitebních spolků (filiálních obcí), další lokality s prokázanou nebo předpokládanou existencí židovské modlitebny, místa spojená s životem významných osobností (tj. především jejich rodiště) i katastrální obce, na jejichž území se nalézají židovské hřbitovy patřící někdy i vzdáleným náboženským obcím.

Opominuty nebyly ani lokality významné v novodobé židovské martyrologii: sídla koncentračních, pracovních a internačních táborů, místa s hroby obětí tzv. „transportů smrti“ z konce 2. světové války apod. Přednost budeme zpočátku dávat místům, jejichž židovská historie je dosud méně známá či zcela nezpracovaná, postupně bychom ale chtěli postihnout všechny lokality“ [Židovské muzeum, 2012, Encyklopedie židovských obcí, sídlišť a památných míst na území ČR]

Shromážděvaná hesla a informace v encyklopedii jsou zpracované formou výčtů faktů a číselných údajů, hesla zpracovaná formou souvislého textu zde nalezneme jen výjimečně. Rozsah jednotlivých hesel závisí na velikosti, stáří či historickém významu lokality a také na množství dosud zjištěných informací a může se tedy u jednoho hesla pohybovat od pár řádků až po několik desítek stran.

Po obsahové stránce u jednotlivých hesel můžeme najít „základní toponymické, geografické a správní údaje o dané lokalitě, jsou tu zachyceny informace o počátcích židovského osídlení, jeho demografickém vývoji a pokud možno i o sociální skladbě židovské komunity; přehled udělených privilegií; záznam o pohromách, které obec postihly; základní data k dějinám náboženské obce a výčet jejích funkcionářů (představených obce, rabínů, kantorů atd.); údaje o místních náboženských, vzdělávacích a charitativních institucích (synagógách a modlitebnách, rituální lázni, školách, špitálu apod.); popis židovského sídelního

okrsku (ulice nebo čtvrti), významných veřejných budov, někdy i soupis obytných domů s jejich obyvateli; informace o hřbitově (hřbitovech); soupis dochovaných matrik, výběr nejvýznamnějších dalších archiválií a aspoň částečný výčet dostupných vyobrazení daného místa. Jednotlivé údaje jsou vždy označeny značkou pramene, z něhož byly převzaty, v závěru encyklopedického hesla je pak uveden soupis literatury a užitých pramenů.

Pro úplnost jsou vedle sebe citovány i publikované údaje chybné, sporné a vzájemně si odporující, názory starší i novější, opravené názory. Využita byla především odborná literatura publikovaná v češtině a němčině. Z archivních materiálů byla dosud soustavněji excerpována především část nejstarších soupisů židovských obyvatel a některé matriky. Mimořádně cenné jsou často údaje z obecních kronik či ústní informace získané od pamětníků, a dále fakta získaná na základě osobního ověření stavu bývalých židovských sídlišť a jejich památek, případně podoby míst, kde stávaly často už zaniklé objekty (synagogy, hřbitovní budovy apod.).“ [Židovské muzeum, 2012, Encyklopedie židovských obcí, sídlišť a památných míst na území ČR]

V encyklopedii nenalezneme zpracované závěrečné období historie většiny českých a moravských židovských obcí, období holocaustu, jelikož touto tematikou se zabývá oddělení holocaustu ŽMP. Rovněž se encyklopedie nevěnuje problematice zpracovávané oddělením dokumentace a evidence sbírek ŽMP, které má na starosti ucelené informace o rituálních předmětech umístěných ve sbírkách Židovského muzea v Praze.

Doplňující informace o tomto oddělení jsem zjišťovala dotazy směřovanými na pracovníka ŽMP - Mgr. Jiřího Fiedlera, odborného pracovníka:

Jak dlouho je tato služba poskytována ŽMP?

„Založení elektronické (počítačové) encyklopedie jsem navrhl myslím v roce 1994, když mě muzeum přijalo jako svého zaměstnance (předtím jsem se shromažďováním údajů o žid. obcích zabýval přibližně 30 let soukromě, bylo to moje hobby). Hned od počátku - pravděpodobně už od roku 1994 - jsme sestavená

encyklop. hesla obcí nabízeli a poskytovali zájemcům-zákazníkům, soukromým osobám i institucím. Na encyklop. heslech pracuju pořád (hesla „zkompleťovaná“, způsobilá k distribuci zákazníkům, tvoří dnes, tj. po 18 letech práce, přibližně třetinu nebo čtvrtinu všech hesel plánovaných). - Přesný poměr hesel „připravených k dodání“ a hesel „v přípravě“ (rozpracovaných) můžete vidět, případně si to spočítat, na našem webu.“ [Fiedler, 2012]

Je tento projekt (encyklopedie) ŽMP světově unikátní nebo lze nalézt podobné projekty i v zahraničí?

Dle slov pana Fiedlera není znám stejný projekt na našem území, ani v zahraničí. Pouze v Polsku pracují nadšenci, kteří se snaží o obdobný projekt, k němuž ale nemají dostatek materiálu a není zatím přístupný v elektronické podobě. Proto lze říci, že Encyklopedie židovských obcí je unikátní.

„Práce na encyklopedii by mohla být kontinuální, nepřetržitá, i v příštích desetiletích (pokud bude mít muzeum zájem a najde pro tento úkol pracovníky), protože relevantního materiálu je obrovské množství a už dříve shromážděné materiály je možno neustále opravovat, zpřesňovat a doplňovat o nová fakta, o nové publikace atd. Sám jsem už překročil 77 let věku a je zcela vyloučeno, že bych mohl rozpracovanou encyklopedii nějak završit“ na závěr dodává Jiří Fiedler. [Fiedler, 2012]

5.4 Průzkum původu předmětů a restituce

Otázkou restitucí se zabývá Úsek dokumentace a evidence sbírek ŽMP, který se věnuje agendě obvyklé v podobných oddělení muzeí na celém světě a to nejen židovských. Agenda spočívá v evidenci, správě, inventarizaci a dokumentaci téměř 40 000 sbírkových předmětů Židovského muzea v Praze dle náležitostí zákona 212/2000Sb. Mezi další agendu úseku patří shromažďování informací k historii Židovského muzea v Praze a k vývoji jeho sbírkového fondu, získávání a uchovávání informací o judaikách v paměťových institucích na území Čech a Moravy, zápůjčky sbírkových předmětů, povolování vývozu judaik mimo území České republiky, řešení badatelských dotazů a činnosti, apod..

„ŽMP má nominovanu speciální Restituční komisi, která v případě potřeby posuzuje veškeré restituční nároky vznesené na předměty ze sbírek ŽMP.“ [Veselská a Sidenberg, 2012] a řídí se zákonem České republiky č. 212/2000sb. Podnětem k zabývání se průzkumem původu požadovaného předmětu je podání žádosti oprávněným vlastníkem, který je schopen doložit svá vlastnická práva, popřípadě že byl rodinně spjat s vlastníkem požadovaného předmětu a dokázat, že je jediným a nesporným dědicem. „ŽMP se věnuje restitucím již od konce války. První vlna restitucí již probíhala dle prvního poválečného restitučního zákona, který vstoupil v platnost v roce 1946. Samozřejmě, že události února 1948 de facto další fyzické navrácení značně ztížily a nakonec znemožnily, ale ŽMP pak na předúnorovou restituční praxi navázalo již hned po změnách v roce 1989. Z pohledu ŽMP lze tedy věc interpretovat tak, že bylo pouze nuceno za éry, kdy bylo ve vlastnictví totalitního státu, na restituční praxi rezignovat, jakmile to ale bylo opět z politického a právního hlediska možné, zcela přirozeně ji obnovilo.“ [Sidenberg, 2012]

„V rámci sbírek Židovského muzea v Praze mohou být předmětem restituce převážně předměty, které byly do sbírek začleněny během existence Ústředního židovského muzea (1942–1945) jako konfiskáty ze soukromého majetku židovských vlastníků. Jedná se především o předměty zabavené prostřednictvím pražské Treuhandstelle vlastníkům deportovaným od podzimu 1941 z Prahy a blízkého okolí do ghatt a vyhlazovacích táborů. Převážně šlo

o vybrané obrazy, grafické listy, rituální předměty z vybavení židovských domácností. Předmětem restituce ze sbírek Židovského muzea v Praze mohou dále být knihy přímo zabavené v ghettu Terezín deportovaným jednotlivcům nebo také jednotlivcům, kteří žili mimo Protektorát, ale které se staly součástí terezínské Zentralbücherei, pokud po válce přešly do knihovny Židovského muzea v Praze. Rovněž mohou být předmětem restituce knihy jednotlivců žijících mimo Protektorát, jež se nacházely v terezínské Zentralbücherei, pokud se později dostaly do sbírek Židovského muzea v Praze.

Pokud jde o předměty z vybavení předválečných synagog a z majetku židovských náboženských obcí a spolků, restituční nárok na ně uplatnit nelze, neboť tento majetek již byl v roce 1994 převeden státem na Federaci židovských obcí v ČR. FŽO tento majetek následně vložila do Židovského muzea v Praze.“ [Židovské muzeum, 2012, Průzkum původu předmětů a restituce]

Doplňující informace o tomto oddělení jsem zjišťovala dotazy směřovanými na pracovníka ŽMP - PhDr. Danu Veselskou, vedoucí odboru sbírek ŽMP a Mgr. Michaelu Sidenberg, kurátorku obrazových sbírek (Curator of Visual Arts):

Je toto oddělení ŽMP světově unikátní nebo nabízejí stejné služby i zahraniční židovská muzea či instituce?

„Tento aktivní přístup Židovského muzea v Praze k žádostem o restituce sbírkových předmětů, jehož cílem je spravedlivá náprava řady majetkových křivd, táhnoucích se již z období 2. světové války, je (minimálně v rámci České republiky) unikátní.“ [Veselská a Sidenberg, 2012]

Kolika žádostem o navrácení předmětů je ročně vyhověno? O jakou část sbírkových předmětů muzeum tímto „přišlo“? A jak významné „ztráty“ to jsou pro muzejní fond (předměty i knihy)? A zda tato navrácení jsou vůbec vnímána jako ztráta?

„ŽMP se zabývá každou podanou žádostí, a to v rámci regulí popsaných na vlastních webových stránkách. Vyhoví všem žadatelům, kteří splní podmínky. Žádosti jsou podávány tak, jak se k tomu žadatelé rozhodnou - některý rok je podáno žádostí několik, některý další žádná.“ [Sidenberg, 2012] „ŽMP nevnímá navrácení uměleckých děl ze svých sbírek jako ztrátu, naopak, jako muzeum kulturní a sociální historie Židů v Čechách a na Moravě, potažmo ve střední Evropě, vnímá průzkum provenience děl jako nedílnou součást své odborné práce a případné restituce pak jako přirozenou součást a vyústění svých snah.“ [Veselská a Sidenberg, 2012]

Nabízíte pomoc s řešením navrácení i majetku, který není ve vašem fondu? Tedy jen poradenství s touto tematikou?

„Poradenství v oblasti restitucí či systematické rešerše v jiných sbírkách (pomoc při dohledávání a identifikaci děl mimo sbírky ŽMP) muzeum z důvodu omezené personální kapacity nenabízí.“ [Veselská a Sidenberg, 2012]

Restituční činnost, kterou Židovské muzeum v Praze zajišťuje, je významným pojítkem oprávněných vlastníků s jejich předky, původními vlastníky předmětů, kterým byl majetek odebrán především v období 2. světové války. Myslím, že v žádostech o navrácení nejde jen o získání předmětu samotného, ale především o nalezení rodinných památek, které byly nuceně odevzdány či odebrány. Informační charakter restituční činnosti spočívá v průzkumu původu předmětů a vlastnických práv, které žadatelé chtějí uplatnit.

6 Závěr

Židovské muzeum v Praze je kulturní a informační instituce, která zpřístupňuje návštěvníkům i odborné veřejnosti svůj unikátní fond a uchovává jej pro budoucnost.

Vždy bychom měli brát v potaz, že práce s knihovním i sbírkovým fondem je práce s určitým druhem informací a cílem této práce je získávat, evidovat, uchovávat a prezentovat jednotky fondu. V případě muzeí těmito jednotkami fondu jsou nejen knihy umístěné v jejich knihovnách či archivech, ale i veškeré předměty, které do fondu patří, například obrazy, fotografie, textil, rituální předměty, atd. U odborných knihoven těmito jednotkami fondu jsou dokumentové zdroje, případně audiovizuální nosiče informací.

Přesto, že se činnosti a aktivity muzeí i odborných knihoven v mnohém překrývají, tak na základě povahy poskytovaných služeb, formy vlastní prezentace i samotné motivace návštěvníků, považuji muzeum za instituci s převažujícím kulturním a odbornou knihovnu za instituci s jednoznačným informačním charakterem.

Židovské muzeum v Praze podobně jako odborné knihovny, disponuje obrovskými fondy, které zaručují unikátní zdroj odborných informací a jeho návštěvnost se ročně pohybuje ve statisících. Odbornou knihovnou podobného rozsahu je například Národní technická knihovna, jejíž fond čítá na 1,2 mil. knihovních jednotek a jejíž návštěvnost se díky přestěhování do nových prostor zvýšila ze 100 tisíc na přibližně 300 tisíc čtenářů ročně. Toto stěhování z Klementina do nové budovy v pražských Dejvicích proběhlo v roce 2009. Knihovna tak může využívat nejen nové prostory pro sklady, ale především prostor pro volný výběr, kde mohla vystavit značnou část svého fondu a tím ho více zpřístupnit čtenářům, kteří tak získali moderní prostředí pro vzdělávání a důstojné zázemí studijního a informačního centra.

Rozdílná skladba návštěvníků muzea a odborné knihovny je definována jejich motivací. Návštěvníky odborné knihovny jsou především studenti či odborníci, tedy ve většině případů čtenáři hledající relevantní informace ke

specifickému tématu. Oproti tomu návštěvníci Židovského muzea v Praze přicházejí primárně za kulturou a poznáním, až úzký okruh badatelů a odborníků pátrá po odborných informacích. Obě instituce v rámci své činnosti vytvářejí a návštěvníkům zpřístupňují informace ve formě různorodých databází. V odborných knihovnách se jedná většinou o sekundární zdroje, které pomáhají čtenářům nalézt primární dokumenty. Zatímco v Židovském muzeu najdeme i databáze, které jsou výsledkem badatelské činnosti a samy tak slouží jako primární zdroj informací.

Taktéž se u obou institucí liší přístup k vlastní propagaci. Muzeum s dlouholetou historií a tradicí, jako je Židovské muzeum v Praze, nepotřebuje tolik poukazovat na své stálé expozice a objekty, ale daleko větší důraz klade na propagaci krátkodobých výstav, přednášek, projektů a také změn, které probíhají. Na druhé straně Národní technická knihovna nepropaguje svůj fond jako takový, ale využívá svého zázemí a nabízí prostor pro konference, přednášky a případné kulturní akce. Kulturním projektem, kterého se účastní Národní technická knihovna stejně jako Židovské muzeum v Praze je Muzejní noc. Kde důvodem účasti NTK není její knihovní činnost, ale právě forma prezentace jejího fondu v nové budově, která získala prestižní ocenění stavba roku 2009 a stala se tak sama o sobě „výstavním exponátem“.

Pro doplnění informací o vybraných službách či odborech ŽMP jsem zvolila metodu písemných dotazů na konkrétní pracovníky jednotlivých oddělení. Jejich odpovědi byly přínosné, ale bohužel kvůli přílišnému vytížení zaměstnanců ŽMP nebyli až na výjimky dostačující a bylo proto nutné komunikaci rozvinout. Domnívám se, že vhodnější formou by byly osobní rozhovory v předem domluvených termínech, které by v důsledku zabraly obou stranám méně času a byly by daleko efektivnější.

Na základě předchozích zkušeností bych doporučila muzeu zvážit zavedení pravidelných „konzultačních“ hodin na odborných pracovištích. Tento vyhrazený čas by byl velkým přínosem pro návštěvníky, jejichž dotazy na fungování ŽMP nevyžadují „badatelskou péči“ a předchozí přípravu odborného

pracovníka, ale na druhou stranu nejsou tak všeobecné, aby stačily informace dostupné v Multimediálním centru.

Výsledkem této práce je shrnutí historie, výstavních prostor, rozsáhlého fondu a služeb, které muzeum poskytuje. Židovské muzeum v Praze je unikátní instituce, která v sobě spojuje muzeum, vzdělávací a kulturní centrum, vědecké a badatelské pracoviště a také místo, které je významným památkem obětí holocaustu.

Pohnutá historie židovského národa a zvláště tragické události z období 2. světové války jsou a doufejme, že vždy zůstanou v zájmu široké veřejnosti. Židovské muzeum v Praze a jeho projekty významnou měrou pomáhají k tomu, aby se na tyto události nezapomnělo a již se nikdy neopakovaly.

Seznam použité literatury:

- 1/ BEJTSIMCHA. 2005-2012. *Maskil* [online]. Praha : Bejt Simcha, 2005-2012 [cit. 2012-06-11]. Dostupné na [www: <http://www.maskil.cz/>](http://www.maskil.cz/).
- 2/ BUDÍNSKÝ, Libor. 2012. Leo Pavlát: Předsudky a rasismus ze světa nezmizely. *E15* [online]. Praha : Mladá fronta, 2012-02-17 [cit. 2012-07-11]. Dostupné na [www: <http://euro.e15.cz/hyde-park/rozhovory/leo-pavlat-predsudky-a-rasismus-ze-sveta-nezmizely-744059>](http://euro.e15.cz/hyde-park/rozhovory/leo-pavlat-predsudky-a-rasismus-ze-sveta-nezmizely-744059).
- 3/ BUŠEK, Michal, et al. 2007. *Naděje je na další stránce : 100 let knihovny Židovského muzea v Praze*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2007. ISBN 978-80-86889-54-2.
- 4/ *Co by měl každý vědět o židovství*. 2000. Praha : Kalich, 2000. ISBN 80-7017-205-3.
- 5/ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. 2012. *Práce, sociální statistiky : školství, kultura, zdravotnictví : Muzea a galerie (muzea výtvarných umění) podle regionů České republiky* [online]. Praha : Český statistický úřad, [aktual. 2012] [cit. 2012-06-11]. Dostupné na [www: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/mi/mi_cishod.jsp?kodicis=2841&kodzaz=0500&kodjaz=203&app=vdb>](http://vdb.czso.cz/vdbvo/mi/mi_cishod.jsp?kodicis=2841&kodzaz=0500&kodjaz=203&app=vdb).
- 6/ DISMAN, Miroslav. 2000. *Jak se vyrábí sociologická znalost : příručka pro uživatele*. Praha : Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0139-7.
- 7/ FEDERACE ŽIDOVSKÝCH OBCÍ V ČR. 2010. *Roš Chodeš* [online]. Praha : Federace Židovských obcí v ČR, 2010 [cit. 2012-06-11]. Dostupné na [www: <http://www.fzo.cz/ros-chodes/?lokace=8>](http://www.fzo.cz/ros-chodes/?lokace=8).
- 8/ FIEDLER, Jiří. 2012. *Interview s pracovníkem Židovského muzea v Praze : Encyklopedie židovských obcí* [e-mailová komunikace]. Praha, 2012-06-26.
- 9/ FIEDLER, Jiří. 1992. *Židovské památky v Čechách a na Moravě*. Praha : Sefer, 1992. ISBN 80-900895-1-8.
- 10/ FIRSTOVÁ, Zdeňka. 2012. *Nová norma ČSN ISO 690 : Pravidla pro bibliografické odkazy a citace informačních zdrojů*. [online]. Plzeň : Univerzitní knihovna ZČU v Plzni, [aktual. 2012] [cit. 2012-07-01]. Dostupné na [www: <https://sites.google.com/site/novaiso690/>](https://sites.google.com/site/novaiso690/).
- 11/ ICOM. 2012. *ICOM : Mezinárodní rada muzeí*. [online]. Brno : ICOM, [aktual. 2012] [cit. 2012-06-11]. Dostupné na [www: <http://www.cz-icom.cz/doc0008.html>](http://www.cz-icom.cz/doc0008.html).
- 12/ ICHOVÁ, Lenka. 2012. *Interview s pracovníkem Židovského muzea v Praze : Multimediální centrum a badatelská činnost* [e-mailová komunikace]. Praha, 2012-06-20.
- 13/ INSTITU TEREZÍNSKÉ INICIATIVY. 2012. *Portál holocaust.cz : databáze Vzpomínek* [online]. Institut terezínské iniciativy, [aktual. 2012] [cit. 2012-07-01]. Dostupné na [www: <http://www.holocaust.cz/cz/resources/recollections>](http://www.holocaust.cz/cz/resources/recollections).
- 14/ JEWISH MUSEUM BERLIN. 2012. *Jewish Museum Berlin* [online]. Berlin : Jewish Museum, [aktual. 2012] [cit. 2012-07-10]. Dostupné na [www: <http://www.jmberlin.de/>](http://www.jmberlin.de/).
- 15/ KAVANOVÁ, Ester. 1991. *Knihovna Státního židovského muzea*. Mladá Boleslav, 1991.
- 16/ MALÉ DĚJINY SMÍCHOVA A KOŠÍŘ. 2008. *Smíchovská synagoga* [online]. Praha : Malé dějiny Smíchova a Košíř, [aktual. 2008] [cit. 2012-06-11]. Dostupné na [www: <http://smichov.blog.cz/0807/smichovska-synagoga>](http://smichov.blog.cz/0807/smichovska-synagoga).
- 17/ Mezinárodní rada muzeí. *Závěry Aténské mezinárodní konference o navrácení kulturních statků do země jejich původu* [online]. [cit. 2012-06-13]. Dostupný z WWW: [: <http://www.cz-icom.cz/ateny08.html>](http://www.cz-icom.cz/ateny08.html).
- 18/ NÁRODNÍ KNIHOVNA ČESKÉ REPUBLIKY. 2009. *KTD : Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha : Národní knihovna České republiky, [aktual. 2009] [cit. 2012-06-11]. Dostupné na [www: <http://sigma.nkp.cz/cze/ktid>](http://sigma.nkp.cz/cze/ktid).

- 19/ NÁRODNÍ KNIHOVNA ČESKÉ REPUBLIKY. 2006. *Ptejte se knihovny* [online]. Praha : Národní knihovna České republiky, 2006 [cit. 2012-06-11]. Dostupné na www: <<http://www.ptejteseknihovny.cz/uloziste/aba001/2007-2009/judaismus>>.
- 20/ NÁRODNÍ TECHNICKÁ KNIHOVNA. 2012. *Výroční zpráva 2010* [online]. Praha : Národní technická knihovna, [aktual. 2012] [cit. 2012-07-07]. Dostupné na www: <<http://www.techlib.cz/files/download/id/2976/vyrocnizprava-ntk-2010.pdf>>.
- 21/ NEWMAN, Ja'akov , SIVAN, Gavri'el. 1998. *JUDAISMUS od A do Z : slovník pojmů a termínů*. Praha : Sefer, 1998. ISBN 80-900895-3-4.
- 22/ PAŘÍK, Amo. 2001. *Historie židovské Prahy* [online]. Praha : Dingir, 2001 [cit. 2012-06-11]. Dostupné na www: <<http://www.dingir.cz/archiv/Dingir101.pdf>>.
- 23/ PAVLÁT, Leo. 2005. *Židé, dějiny a kultura*. Praha : Židovské muzeum v Praze, 2005. ISBN 80-86889-11-4.
- 24/ PRAGUECITYLINE. 2012. *PRAGUE CITY LINE – Poznej Prahu sám* [online]. Praha : Prague City Line, 2012. [cit. 2012-07-10]. Dostupné na www: <<http://www.praguecityline.cz/zidovska-praha>>.
- 25/ RUNES, Dagobert D. 1992. *Slovník Judaizmu*. Bratislava : Danubiaprint, 1992. ISBN 80- 18- 113-1.
- 26/ SIDENBERG, Michaela. 2012. *Interview s pracovníkem Židovského muzea v Praze : Průzkum původu předmětů a restituce* [e-mailová komunikace]. Praha, 2012-07-04.
- 27/ ŠEDO, Iija. 2004. *Systémy muzejních digitálních informací na WWW*. Praha, 2004. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta filozofická. Ústav informačních studií a knihovnictví.
- 28/ ŠPLÍCHALOVÁ, Jana. 2012. *Interview s pracovníkem Židovského muzea v Praze : Oddělení pro dějiny šo' a* [interview]. Praha, 2012-07-10.
- 29/ VESELSKÁ, Dana , SIDENBERG, Michaela. 2012. *Interview s pracovníkem Židovského muzea v Praze : Průzkum původu předmětů a restituce* [e-mailová komunikace]. Praha, 2012-06- 2.
- 30/ VESELSKÁ, Magda. 2006. *Bestii navzdory : Židovské muzeum v Praze 1906-1940*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2006. ISBN 80-86889-37-8.
- 31/ VŠEOBECNÁ ENCYKLOPEDIÉ. 1999. Praha : Encyklopedie Diderot, 1999. ISBN 80-902555-2-3.
- 32/ VOJTÍŠEK, Zdeněk. 2004. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice : Náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*. Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-798-1.
- 33/ VOLAVKOVÁ, Hana. 1966. *Příběh židovského muzea v Praze*. Praha : Odeon, 1966.
- 34/ YAD VASHEM. 2012. *Yad Vashem : The Holocaust Martyrs' and Heroes' Remembrance Authority* [online]. Jerusalem : Yad Vashem, [aktual. 2012] [cit. 2012-07-12]. Dostupné na www: <<http://www.yadvashem.org/>>.
- 35/ ŽALMAN, Jiří a kol. 2002. *Příručka muzejníková. I, Tvorba, evidence, inventarizace a bezpečnost sbírek v muzeích a galeriích*. Brno : Moravské zemské muzeum ; Praha : Asociace muzeí a galerií České republiky, 2002. 80-7028-179-0 (Moravské zemské muzeum : brož.). 80-86611-00-0 (Asociace muzeí a galerií ČR : brož.).
- 36/ ŽIDOVSKÉ MUZEUM v PRAZE. 2004. *DESET let : Židovské muzeum v Praze 1994-2004*. Praha : Židovské muzeum v Praze, 2004. ISBN 80-85608-90-1.
- 37/ ŽIDOVSKÉ MUZEUM v PRAZE. 2012. *Židovské muzeum v Praze* [online]. Praha : Židovské muzeum, [aktual. 2012] [cit. 2012-07-07]. Dostupné na www: <<http://www.jewishmuseum.cz>>.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Fotografie Židovského muzea v Praze

Příloha č. 2: Fotografie ředitele Židovského muzea v Praze

Příloha č. 3: Fotografie exteriéru Španělské synagogy

Příloha č. 4: Fotografie interiéru Španělské synagogy

Příloha č. 5: Fotografie exteriéru Pinkasovy synagogy

Příloha č. 6: Fotografie interiéru Pinkasovy synagogy

Příloha č. 7: Fotografie Starého židovského hřbitova

Příloha č. 8: Fotografie Maiselovy synagogy

Příloha č. 9: Slovníček pojmů souvisejících s židovskou kulturou

Příloha č. 10: Pravidla komunikace pracovníků odboru sbírek s badateli

Příloha č. 11: Vzor badatelského listu

Příloha č. 12: Tabulka oborových databází (MC a knihovna)

Příloha č. 13: Ukázka přepsaného rozhovoru z databáze

Příloha č. 1: Fotografie Židovského muzea v Praze
[Prague City Line, 2012, Španělská synagoga a Židovské muzeum]

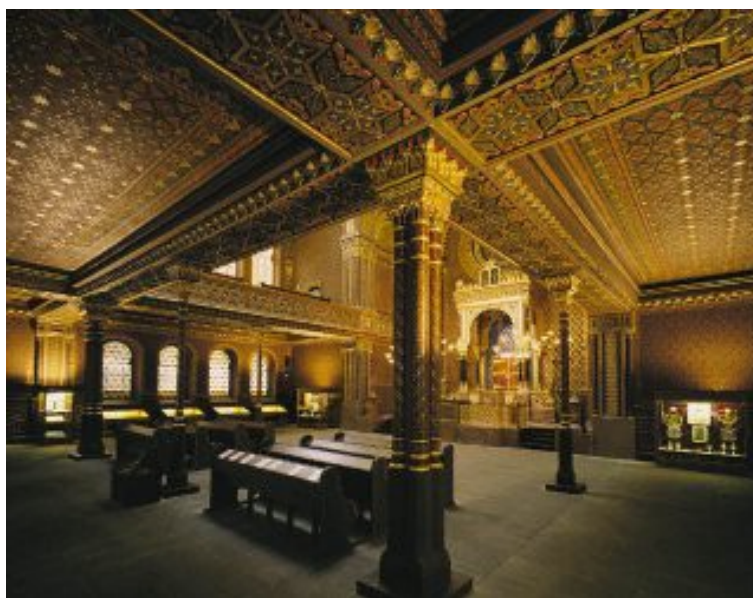
Příloha č. 2: Fotografie ředitele Židovského muzea v Praze, PhDr. Leo Pavláta
[Židovské muzeum, 2012, Slovo ředitele]

Příloha č. 3: Fotografie exteriéru Španělské synagogy
[Prague City Line, 2012, Španělská synagoga]

Příloha č. 4: Fotografie interiéru Španělské synagogy
[Židovské muzeum, 2012, Španělská synagoga]

Příloha č. 5: Fotografie exteriéru Pinkasovy synagogy
[Prague City Line, 2012, Pinkasova synagoga]

Příloha č. 6: Fotografie interiéru Pinkasovy synagogy
[Židovské muzeum, 2012, Pinkasova synagoga]

Příloha č. 7: Fotografie Starého židovského hřbitova
[Prague City Line, 2012, Starý židovský hřbitov]

Příloha č. 8: Fotografie exteriéru Maiselovy synagogy
[Prague City Line, 2012, Maiselova synagoga]

Příloha č. 9:

Slovníček pojmů souvisejících s židovskou kulturou

„judaismus“ - termín označující v nejširším smyslu celý kulturní, sociální a náboženský systém lidu Izraele, „židovskou kulturu“. Ve specificky náboženském smyslu je judaismus vyznání inspirované Biblií či víra v jednoho Boha (monoteismus), Stvořitele a Vládce veškerenstva, z jeho Boží vůle byly zjevením na Sinaji uděleny židovskému lidu Desatero přikázání, Tóra a předpisy. [Newman a Sivan, 1998, str. 77]

„synagoga“ - místo židovských modliteb. Obvykle samostatná budova, která je majetkem obce a byla postavena za účelem každodenních modliteb. Často je to rovněž středisko obecní, vzdělávací a společenské činnosti Židů. [Newman a Sivan, 1998, str. 193]

„sinoismus“ - hnutí obhajující a podporující návrat židovského lidu do domoviny předků Erec Jisra'el a usilující o vytvoření suverénního a nezávislého židovského státu. [Newman a Sivan, 1998, str. 181]

„antisemitismus“ - zločinná ideologie hlásající nenávist k Židům. Má většinou iracionální charakter nenávisti průměrných a deklasovaných vůči komunitě, která se odlišuje od ostatní společnosti a na niž se (často pragmaticky) svaluje zodpovědnost za problémy, jimiž společnost trpí. Jeho počátky sahají do starověku. [Všeobecná encyklopedie, 1999, sv. 1, str. 172]

„pogromy“ - vražedný útok na židovskou obec. [Runes, 1992, str. 141]

„šoa“ - dosl. „katastrofa, zničení“. Konkrétně ha-šo'a, holocaust evropského židovstva, kterou vymysleli a prováděli nacisté od roku 1933, kdy přišel k moci Adolf Hitler, do konce 2. světové války v roce 1945. [Newman a Sivan, 1998, str. 213]

„diaspora“ - řecký termín značící „rozptýlení“, tj. židovské usídlení mimo Zemi izraelskou. [Newman a Sivan, 1998, str. 33]

„**asimilace**“ - proces včleňování jednoho etnika (kultury) do druhého; jedna skupina (na rozdíl od adaptace) zcela ztrácí své určující identifikační charakteristiky, zaniká a její členové se stávají členy přijímající skupiny. [Všeobecná encyklopedie, 1999, sv. 1, str. 228]

„**asanace**“ - přestavba území, plánovitě řízený proces, při kterém se komplexně rekonstruují a renovují zanedbané a zchátralé části sídel tak, aby se jejich standard pozvedl na úroveň ostatních čtvrtí. Asanace je většinou regulována státními a veřejnými orgány; snahou bývá zachovat původní rysy zástavby, avšak někdy dochází i k plošnému bourání a výstavbě nových budov, dopravních cest a k tvorbě nových veřejných prostor. Asanace přináší výrazné migrační pohyby, změny v sociální struktuře obyvatel, v cenách nemovitostí ap. Příkladem necitlivé velkoplošné asanace byla likvidace pražského židovského ghetta na přelomu 19. a 20. století. [Všeobecná encyklopedie, 1999, sv. 1, str. 224]

Příloha č. 10:

Pravidla komunikace pracovníků odboru sbírek s badateli [Židovské muzeum, 2012, Pravidla komunikace pracovníků odboru sbírek s badateli]

Pravidla komunikace pracovníků odboru sbírek s badateli:

1. Sbírkový fond ŽMP spravovaný odborem sbírek ŽMP je rozdělen do několika souborů (sbírek), které průběžně odborně zpracovávají jejich správci – kurátoři. Na badatelské dotazy, týkající se sbírkových předmětů (konzultace, rešerše), proto reagují kurátoři, a v konkrétních případech úsek Dokumentace a evidence sbírek nebo fotoarchiv.
2. Konzultaci je možno provést písemně (e-mailem), telefonicky nebo osobně (pouze po předchozí dohodě), rešerše je vyhotovena v písemné podobě. Konzultace k předmětům, jež nejsou součástí sbírek ŽMP či nejsou muzeu nabízeny jako potenciální akvizice, se neposkytují. Nevyžádané materiály se nevracejí.
3. Podmínkou komunikace s badatelem je úplně vyplněný badatelský list
4. O poskytnutí informací a jejich rozsahu a hloubce rozhoduje kurátor příslušné sbírky nebo vedoucí úseku Dokumentace a evidence sbírek na základě stavu zpracování. Úroveň zpracování jednotlivých sbírek se z objektivních důvodů liší.
5. ŽMP poskytuje informace o sbírkových předmětech pouze ke konkrétně definovanému účelu, tj. projektu, jehož výsledkem je konkrétní a specifikovaný výstup ve stanoveném čase (článek, publikace, výstava atp.).
6. ŽMP si vyhrazuje právo rozhodnout, zda a v jakém rozsahu informace poskytne a zda a v jakém rozsahu bude na nabízeném projektu participovat účastí svých kurátorů a/nebo jejich odborných znalostí (např. v případě prací k získání akademického titulu, grantů apod.).
7. Poskytování rešerší a informací o sbírkových předmětech ŽMP je placenou službou, odstupňovanou dle její náročnosti. Odbornou a časovou náročnost rešerše stanoví kurátor. Ceny stanoví Ceník služeb ŽMP. Výsledek rešerše je badateli poskytnut až po předložení dokladu o zaplacení rešerše. Poplatek za rešerši se nevztahuje na její výsledek, ale na její pracnost.
8. Kurátoři sbírek poskytují pouze informace ke spravované sbírce, nikoliv informace obecného charakteru a rešerše bibliografické, resp. údaje, které lze získat např. v knihovně.
9. Na informace poskytnuté formou rešerše se vztahují autorská a reprodukční práva kurátora ŽMP, který je poskytl.

Příloha č. 11:

Vzor badatelského listu [Židovské muzeum, 2012, Pravidla komunikace pracovníků odboru sbírek s badateli]

BADATELSKÝ LIST

Vyplněný badatelský list bude předán příslušnému kurátorovi, který vyhodnotí vztah dotazu k jím spravovanému sbírkovému fondu ŽMP a stanoví další postup (provede rešerši, navrhne konzultaci, případně odkáže na jiný informační zdroj nebo rešerši / konzultaci s uvedením důvodu odmítné).

Konzultaci je možno provést písemně (e-mailem), telefonicky nebo osobně (pouze po předchozí dohodě), rešerše se vyhotovuje v písemné formě. Konzultace k předmětům, jež nejsou součástí sbírek ŽMP či nejsou muzeu nabízeny jako potenciální akvizice, se neposkytují. Nevyžádané materiály se nevracejí.

JMÉNO, PŘÍJMENÍ, TITUL:

.....

TELEFONNÍ SPOJENÍ / E-MAILOVÁ / POŠTOVNÍ ADRESA:

.....

INSTITUCE / ŠKOLA:

.....

ÚČEL KONZULTACE / REŠERŠE:

A) KONZULTACE / REŠERŠE K TÉMATU / PROBLEMATICE / PŘEDMĚTU ZA ÚČELEM:

A1) přípravy bakalářské, diplomové, rigorózní, doktorské práce (specifikujte název a předpokládaný rok dokončení / obhajoby)

.....

.....

A2) přípravy článku, studie, publikace (specifikujte název, médium, vydavatele a předpokládaný rok (měsíc, den) vydání – platí též pro elektronická média)

.....

.....

A3) přípravy výstavního projektu (specifikujte název, termín a místo konání, pořadatele výstavy)

.....
.....

A4) přípravy filmového, divadelního nebo televizního díla (specifikujte název, producenta, formát a předpokládaný rok uvedení)

.....
.....

A5) zpracování samostatného výzkumného úkolu / participace na širším výzkumném projektu (specifikujte název a účel výzkumu, číslo projektu v rámci ISVV (ČR), hlavní podporovatele projektu)

.....
.....

SPECIFIKUJTE TÉMA KONZULTACE / REŠERŠE (čím přesněji bude otázka formulována, tím rychleji a přesněji lze připravit odpověď):

.....
.....
.....
.....
.....

SVÝM PODPISEM BERU NA VĚDOMÍ, ŽE ÚHRADA ZA SLUŽBY POSKYTNUTÉ KURÁTORY SE ŘÍDÍ PLATNÝM CENÍKEM ŽIDOVSKÉHO MUZEA V PRAZE.

V PŘÍPADĚ ZAMÝŠLENÉHO ZVEŘEJNĚNÍ POSKYTNUTÝCH INFORMACÍ SE SVÝM PODPISEM ZAVAZUJI K VYŽÁDÁNÍ AUTORIZACE KURÁTORA ŽIDOVSKÉHO MUZEA V PRAZE, JENŽ MI INFORMACE POSKYTL, A K RESPEKTOVÁNÍ VEŠKERÝCH USTANOVENÍ PLATNÉHO AUTORSKÉHO ZÁKONA.

datum:.....

podpis:.....

Příloha č. 12:

Tabulka oborových databází přístupných z Knihovny a Multimediálního centra ŽMP [Židovské muzeum, 2012, Knihovna]

<u>oborová databáze</u>	<u>popis</u>
Encyclopaedia Judaica	Zřejmě nejznámější a nejobsáhlejší encyklopedie se zaměřením na tematiku židovského náboženství, historie a kultury. Ve svém druhém, revidovaném vydání z roku 2006 nabízí přes 21.000 aktualizovaných hesel vytvořených mezinárodním týmem odborníků. Databáze je průběžně aktualizována.
Compact memory	V databázi je uloženo více než 100 digitalizovaných německých časopisů 18. a 19. století. Zatím je možno "listovat" v jednotlivých číslech časopisů, ale časem bude možno vyhledávat i plnotextově. Plnotextové vyhledávání je nyní v testovací fázi. Soupis digitalizovaných časopisů najdete ve studovně.
Jewish encyclopedia	Elektronická podoba 12 svazkové encyklopedie, publikované 1901 - 1906. Text je v původní podobě, neobsahuje proto hesla z novější historie.
Hebrew bibliography	Bibliografická databáze zahrnující 90% hebrejsky tištěných knih v období 1473 – 1960. Zahrnuje přes 130 000 titulů a více než 13 000 biografických záznamů autorit. Plnotextové vyhledávání v poli názvu knihy, autora, místa či roku vydání. Aktualizovaný on-line přístup dostupný z počítačů ve studovně a RFC.
Otzar ha-chochma	Elektronická knihovna, obsahující více než 19 000 starých a vzácných hebrejských tisků a významných vydání judaik, plně oscanovaných s možností listování a vyhledávání podle předmětových hesel. Aktualizovaný on-line přístup dostupný z počítačů ve studovně a RFC.
Index to Jewish Periodicals	Databáze je obsažným zdrojem anglicky psaných článků, knižních recenzí a významných pojednání z více než 160 časopisů, zabývajících se židovskou otázkou. Mezi tituly

Index to Jewish Periodicals (pokračování)	exerpovaných časopisů patří Contemporary Jewry, Holy Land Studies, Jewish Culture & History, Journal of Palestine Studies, Studies in American Jewish Literature a mnoho dalších. Databáze je určena studentům judaistiky i ostatním zájemcům o současné dění na Středním východě. Recenzované časopisy pokrývají období od r. 1988.
Archivu USC Shoah Foundation Institute	„Jedná se o archiv zaznamenaných rozhovorů s přeživšími, ale i svědky šoa. Pro zájemce o studium je tak připraveno 566 rozhovorů v češtině, 573 rozhovorů ve slovenštině, ale je možné sledovat i rozhovory v dalších 30 jazycích.“ [Židovské muzeum, 2012, Aktuality]
JEDU-Treasures	prameny k historii židovského vzdělávání
Babylon	hebrejsko-anglický / anglicko hebrejský on-line slovník
National Socialism, Holocaust, Resistance and Exile 1933-1945	digitalizované dokumenty z období 2. světové války

Příloha č. 13:

Ukázka přepsaného rozhovoru z databáze Vzpomínek, rozhovor „paní Věra, L., nar. 1923“ [Holocaust.cz, 2012, paní Věra, L., nar. 1923]

Paní Věra L., nar. 1923, Vzpomínka uložená v Židovském muzeu v Praze

Mládí

Naše rodina nebyla velká. Můj otec pracoval jako úředník v karlovarské firmě Bloch a maminka byla v domácnosti. Doma jsme mluvili česky, ale s ostatními dětmi ze sousedství pouze německy. Chodili jsme také do českých škol, ale bratr později nastoupil do německé obchodní akademie. Byl o dva roky starší. Byl už přesvědčeným židem a chodil do Makabi. Tomu odpovídala i jeho podoba: měl černé vlasy a modré oči, zatím co já jsem byla kudrnatá blondýna a zuřivá sokolka. Do školy jsem chodila v Drahovicích u Karlových Varů, kde jsme bydleli, a později v Rybářích, kde byla jediná česká škola. Pamatuji se, že jsme se doma náboženskými předpisy příliš neřídili. Byli jsme takoví typičtí čeští židé. Rodiče se na Jom Kipur přísně postili a na Simchas tora jsme chodili do kostela [synagogy]. Jako školáci jsme také navštěvovali hodiny židovského náboženství, které se konaly různě po Karlových Varech. Na židovské svátky jsme nechodili do školy, což nám ostatní děti záviděli. Slavili jsme však také křesťanské svátky; mívali jsme například vánoční stromek. Ale jednou jsme přišli z hodiny náboženství a řekli rodičům, že už stromek nechceme. Od té doby už jsme Vánoce neslavili.

Když v roce 1938 zesílilo v Karlových Varech henleinovské hnutí, začali jsme se s henleinovci rvát, plivali jsme po sobě a dělali všelijaké hlouposti. Spory jsme s nimi měli spíše kvůli tomu, že jsme Češi než kvůli našemu židovskému původu. Já jsem například nosila sokolský kroj, tedy modrobílou řízu, ve které se cvičilo. Občas jsme je však také provokovali a prali se, ale po bitkách jsme raději rychle utíkali. Nakonec nás tatínek poslal pryč - mě do Pardubic k příbuzným a bratra do Prahy.

Rodiče za mnou do Pardubic přijeli až v říjnu 1938, po zabrání Sudet. Za nějaký čas nám našli byt v Praze na Letné, kde jsme pak dva roky žili. V Praze jsem se také začala učit šít, ale paní mistrová mne příliš nenaučila - chtěla po mně jenom prát prádlo a chodit se psem, takže jsem od ní utekla. Bratr, který už nemohl chodit do školy a ani se ničemu učit, se rozhodl pro emigraci do Palestiny, ale rodiče mu to nepovolili. Proto se později dobrovolně přihlásil do transportu AK II a odjel do Terezína. Z bytu na Letné nás vystěhovali do Zlatnické ulice, do velkého bytu pánů Pražáků, k nimž nás přiřadili. Náš život v Praze byl velice chudý. Neměli jsme šatenky a potravinové lístky jsme měli vystříhané. Pamatuji se, jak maminka stále říkala, že musíme šetřit. Později přišel také zákaz vycházení po osmé hodině, takže jsme nemohli chodit do biografu. Já jsem však statečně a hrdě chodila do Národního divadla i přes to, že mi naši spolubydlíci Pražákovci nadávali. Milovala jsem herce Pivce. Viděla jsem asi šestkrát Fausta, ale spíše se mi líbily operety. Kupovala jsem si vždy lístek na první galerii, ke stání. Chodila jsem si pro něj půl hodiny před začátkem představení a pak jsem čekala u cedule Židům vstup zakázán. Venku jsem totiž chodila bez hvězdy. Nosila jsem ji v pytlíku v kapse i se špendlíkem a brávala jsem si ji jen při oficiálních příležitostech.

Terezín

24. dubna 1942 jsme jeli do Terezína. Měla jsem číslo Am 127, tatínek s maminkou měli 125 a 126. Vzpomínám si, že jsem z toho nebyla nijak nešťastná. Na Veletržní palác mám takové neutrální vzpomínky, protože jsem se tam sešla s jedním kamarádem, se kterým jsme si stále povídali. Jmenoval se Libochovic a znali jsme se z hudebních setkání, na která jsme chodili k někomu do bytu. Chodívali tam i hudebníci Karel Berman a Karel Urba, a také moje kamarádka Marta Peroutková se svým bratrem.

V Terezíně jsme mohli zůstat díky bratrovi. Byl mladý a svobodný, takže mohl zachránit svou rodinu před transportem do Osvěčimi. Mnoho ostatních lidí muselo okamžitě pryč. Tři dny byli ve šlojsce a pak šli do Osvěčimi. Bydlela jsem s maminkou v hamburských kasárnách a muži byli v sudetských kasárnách. Tatínek hned po příjezdu onemocněl a pak - přesně rok po našem odjezdu do Terezína - 24. dubna 1943, zemřel. Maminka byla v takové wärmeküche, kam lidé nosili zbytky jídla a ona jim je ohřívala, stejně jako vodu na mytí. Bydleli jsme ve třetím patře, na jednom kavalci. Mne jako osmnáctiletou dali do landswirtschaftu [zemědělství], protože jsem řekla, že nic neumím. Chodili jsme za město na velké pole jednotit řepu. Tam jsem občas hrála na svou foukací harmoniku, kterou jsem nosila stále s sebou. Jednou to uslyšel vedoucí, Karel Kraus, statkář od České Lípy, a řekl mi, jestli bych nechtěla přijít večer zahrát jeho kozám, protože prý potom víc dojí. Nevěřila jsem tomu, ale přesto jsem tam večer šla a on mi potom nabídl, abych zůstala v jeho skupině. Měla jsem velkou radost, protože jednocení řepy byla hrozná práce. Tady jsem se starala nejprve o ovce, ale když poslali mého bratra do Polska - byl v transporthilfe a když tam pomohl někomu s kufrem, dostal cigaretu, což bylo zakázáno -, dali mi 56 kůzlat, abych prý měla něco na práci a pořád neplakala. Z těch zvířat měli užitek Němci, z ovcí měli vlnu a kozy někam odváželi. Ráno jsme s kamarádkou Trudou vyháněly stádo ven do bohušovské kotliny nebo až do litoměřické a tam jsme je pásly. Pak jedna z nás došla pro oběd a zůstávaly jsme tam až do večera. Bylo tam spousta ovoce, které jsme nacpané za podprsenkami a punčochami nosily domů a v ghettu jsme jej vyměnily za chléb a jiné potraviny. Celý den jsme byly na čerstvém vzduchu. Z mých kůzlat mi nakonec zbyla jen dvě, která jsem pojmenovala Čert a Káča. Místní komandant, Seidl, vymyslel pro svoje děti takový vozík, do kterého se ta kůzlata zapřáhla a děti se v něm u komandatury v parku vozily. Já s Trudou jsme je hlídaly. Nakonec zabili i Čerta a Káču.

V Terezíně bylo mnoho umělců. Nepamatuji si všechna jména, ale například dirigenti Schächter, Švenk, Karel Ančeryl a mnoho dalších hudebníků a zpěváků. Studovaly se zde opery, do kterých byl potřeba sbor. Rychle jsem se do něj přihlásila a díky tomu jsem dostala propustku, na kterou jsem mohla být venku po osmé hodině, kdy končily zkoušky. Moje propustka dokonce platila ještě pro dalších deset osob. Zpívala jsem s dirigentem Schächterem a studovali jsme zde Requiem. Potom jsem zpívala u Pavla Haase, bratra herce Huga. Zde působil také Franta Domažlický. Nebyli to příliš známí skladatelé, ale jejich skladby, které jsme jako ženský sbor zpívaly, byly velice hezké. Bohužel stále odcházeli někteří členové sboru a noví přicházeli, takže se vlastně zkoušelo pořád dokola.

Jednou, když jsme pásly v bohušovické kotlině, jsme potkaly nějakého mladíka, který mi dal dopis pro dívku z ghetta. Jmenovala se Miluška a byla o dva roky starší než

já. Když jsem jí dopis předala a ona si ho přečetla, rozplakala se a řekla, že je od jejího švagra, který nebyl žid a proto zůstal venku. Scházeli jsme se pak každou středu v zahrádce, ve které byl pařez a on se po provaze, který na ten pařez uvázal, spouštěl dolů ze šancí. Pak zase po tom provaze vyšplhal nahoru. Nabídl mi, jestli nechci poslat něco do Prahy nebo odtamtud něco přivést. Tak jsme vytvořili takové podzemní spojení. Ten mladík hovořil o tom, že by chtěl odvést Milušku z ghetta do Prahy. Příští týden jsem mu řekla, že Miluška byla zařazena do transportu do Osvěčimi, ale byla vyreklamovaná, protože dostala spálu. On vymyslel plán: v den, kdy bude propuštěna z nemocnice, ji přivedu do té zahrady, kde jsme se scházeli, a on ji odtud odvede domů. Díky mé propustce pro deset lidí jsme s Miluškou prošly úplně hladce. Musely jsme vyrazit před střídáním četníků, protože kdyby tam byli ti samí, poznali by, že tam jdeme dvě a vrací se jen jedna. A tak Miluška utekla do Prahy, bylo to 24. listopadu 1942. V Praze žila ve skryší jednoho bytu - u Safinových, ve kterém jsem později také nějaký čas bydlela. Když jsem tu skryš hledala, dlouho jsem ji nemohla najít. Ve skříni za kabáty byla posuvná stěna a za ní byla ta skryš. V Terezíně Milušku nikdo nesháněl. Dokonce jsem se šla zeptat, kde bydlí a když ji ten muž v evidenci nenašel, řekl, že asi odjela transportem. Říkalo se to o všech lidech, které nemohli najít. Takže to našťástí prošlo hladce. Pak jsem už měla strach a spojení s Miluščiným švagrem jsem přerušila.

Potom jsem se seznámila s novinářkou Květou, které se říkalo Kikina. Nebyla židovka, ale zajímala se o život v ghettu z profesionálního hlediska a navíc měla v Terezíně snoubence. Jmenoval se Roba Radnitzer a pracoval ve špedici. Ten mi řekl, že když umím dostat někoho ven z ghetta, mohla bych také někoho přivést dovnitř. Bylo mi sice divné, jak se o tom dozvěděl, ale souhlasila jsem. Pomáhal nám zdejší hrobník, který se jmenoval Šelicha a obsluhoval krematorium. Říkalo se mu Achilles, což bylo Šelicha pozpátku. Nebyl to žid a měl spojení na mnoho lidí, sháněl cigarety a potraviny. Bydlel v bohušovském údolí, kam mohli nežidé chodit. U něho si měla děvčata, která vyháněla do údolí ovce na pastvu, Kikinu vyzvednout a společně se měly vrátit jako pasačky do ghetta. Děvčata jí také měla vzít nějaký svetr se žlutou hvězdou. Když jsme to tak hezky vymyslely, dostala jsem žloutenku a vysoké horečky, takže jsem nikam nemohla. Všechno tedy musela udělat Truda, které se do toho moc nechtělo. Ke všemu ráno začalo silně pršet, takže děvčata musela sedět a čekat v takovém domečku, ve kterém jsme bydlely, jestli to přestane. Už se zdálo, že se všechno zhatí, když přišel vedoucí živočišné výroby s tím, že ovce utekly z ohrady a rozeběhly se do kotliny. Tak děvčata vyběhla a naháněla ovce až k Šelichovi, kde se k nim přidala Kikina. Všechno proběhlo v pořádku. Kikina pak bydlela týden u svého snoubence a pak se potřebovala zase dostat ven. Toho jsem se už nezúčastnila, ale Truda mi o tom vyprávěla. Prý ji dali do prázdné rakve a v ní ji vyvezli ven. Později jsme se také dozvěděly, že ty ovce vypustil jeden z chlapců, kteří pracovali s Robou ve špedici. Já jsem byla zkrátka u všeho, co se dělo a bavilo mě neposlouchat příkazy. Maminka o mě měla velký strach, ale to jsem pochopila až mnohem později, v dospělosti.

Osvětim, Hamburk

V květnu 1944 se maminka dostala do transportu a já se dobrovolně přihlásila k ní. Zůstaly jsme už samy - tatínek byl po smrti a bratr byl pryč. Do vlaku jsem se málem nedostala. Neměla jsem žádné číslo a esesáci, kteří tam stáli, mě dvakrát vrátili. Maminka na mě volala, abych tam zůstala a přijela za ní později, ale nakonec jsem se do vlaku dostala. Za tři dny jsme přijeli do Osvěčimi. Původně jsme měly jet do Birkenau, ale bylo nám jedno, kam vlastně dojedeme, hlavně když budeme spolu. Bydlení bylo hrozné. Spalo nás na prkně asi deset a z boku na bok jsme se musely obracet na povel. Náš pobyt zde trval asi šest týdnů. Po náletu na Hamburg nás z Osvěčimi pustili a dali nás na čtyři nebo pět dní do fraeunlagru [ženského tábora]. Všichni říkali, že nás posílají do plynu a ne do Hamburku. Když jsme se pak šly sprchovat, velmi jsme se bály a když ze sprch začala téct voda, měly jsme velkou radost a věděly jsme, že opravdu jdeme pryč. Musela jsem projít selekcí. Tam maminka nešla. Jen jsem jí dala adresu těch Serafinů, kterou mi řekl Miluščin švagr Karel: Hybernská 32.

V Hamburku jsme bydlely v přístavu Freihafen. Bydlely jsme v ohromných, prázdných skladech a pracovaly jsme v továrně Schindler. Rovnaly jsme tu veliké barely na naftu a protože skoro každý den byl nálet, rovnaly jsme je pořád dokola. Do práce jsme jezdily lodí a na ní do mě jednou někdo ze zadu šťouchal. Byl to lodník. Chtěl, abych za ním šla dolů, ale to jsem nemohla. Za chvíli mi přinesl noviny a chléb se sádlem, který nám pak dával při každé jízdě. Noviny jsme vždycky rychle zahodily, protože bylo nebezpečné mít je u sebe. Ten lodník mi potom psal psaníčka, ve kterých mi nabízel, jestli nechci někomu poslat vzkaz. Nechala jsem poslat vzkaz Serafinovým s prosbou, aby mi poslali něco k jídlu nebo oblečení. Až později jsem si uvědomila, jak to bylo nebezpečné. Že jim můj vzkaz doručil jsem se dozvěděla až po válce, protože hned druhý den nás poslali na jinou práci a tam jsme jely nákladákem. Pak nás přestěhovali do čtvrti Tiefstak, kde jsme také pracovaly. Safinovi mi dokonce poslali balík, ale jelikož nás přestěhovali, poslal ten lodník balík nazpět a Safinovi měli za to, že jsem zemřela.

V Tiefstaku jsme skládaly cihly z rozbořených domů na loď. Hamburk byl vybombardovaný po největším náletu, o kterém jsme slyšely ještě v Osvěčimi. Rozbité bylo všechno, takže práce jsme měly stále dost. Bylo to velice nepříjemné, protože jsme od těch cihel měly ruce celé odřené až do krve. Také jsme byly v Neugrabenu, ale už si nepamatuji, co jsme tam dělaly. Víím, že jsme zde s Trudou vymyslely hru Babiččiny brejle a zpívaly jsme to jako operetu. Bylo to hrozně veselé, protože ona jako babička ty brýle hledala a při tom je měla na nose. Sledovali nás při tom muži z Wehrmachtu, asi abychom tam neříkaly něco zakázaného. Na Silvestra nám přišli popřát. Jednomu z nich jsme říkali Mariňáček, protože byl námořníkem, jinému zase Mrož nebo Sudeťák. Mariňáčkovi jsme přály hodně zdraví, ale ostatním jsme česky nadávaly a oni nám za to německy děkovali, protože nerozuměli ani slovu.

Bergen-Belsen

První jarní den roku 1945 nás odvezli do Bergen-Belsenu. Ten den jsme pracovaly venku na záhoncích a najednou byl vollalarm, který ohlašoval nálet. Běžely jsme do takové podzemní díry. Jedna dívka, Zuzka Glásrová, tehdy zemřela, protože

nechtěla vylít teplou vodu, kterou nesla v plechovce, a nejprve s ní šla domů. Na úklid po tom náletu povolali Hitlerjugend a my jsme odjely do Bergen-Belsenu. Jely jsme tři dny a tři noci vlakem a říkaly nám, že jezdíme kolem Hamburku. V Bergen-Belsenu to bylo hrozné. Nebyla zde voda, vlastně tam nebylo skoro nic. Skoro jako v Osvětimi, dávali nám málo jíst a v barácích, které stály okolo silnice už ležely haldy mrtvol. Voda byla jedině ve velkém bazénu. Byla velice špinavá, ale přes to jsme se v ní myly a asi jsem se i napila, protože jsem dostala tyfus. Tam už záleželo jen na tom, kdo vydrží a kdo ne.

Ještě si vybavuji, že když jsme ještě pracovali, přikázal nám jeden wermacht'ák, abychom nosily najednou pět prken. Rozhodla jsem se, že mu řeknu, že je to pro nás příliš těžké. Vzala jsem si na rameno všech pět prken a když jsem byla u něj, tak jsem je upustila a upadla jsem. Řekl, že to mám posbírat, ale odpovíděla jsem, že to neunesu. Sundal flintu a namířil na mě. Všichni ztichli a čekali, co se bude dít. Bylo tam okolo mnoho dělníků a asi toho se wermacht'ák zalekl a flintu si dal zase na rameno. Zeptal se mě, jestli unesu tři prkna a tak jsme nosili tři. Myslím, že měli zakázáno střílet. Už to nebylo jako při pochodu smrti, kdy stříleli koho chtěli.

Jedna holka vykládala karty a předpověděla, že v neděli odpoledne přijde nějaká záře. A opravdu tehdy přišli Angličané - 15. dubna 1945.

Bylo nás šest děvčat - Truda a její sestra, Anina M. s Rutkou B., která je v Izraeli, Máňa P., která zemřela v Belsenu na souchotiny, a já. Všechno jsme si mezi sebou dělily a díky tomu jsme mohly mít více jídla. Fasovaly jsme chléb v celku a pak jsme si z něj krájely tenké krajíčky, abychom toho měly víc. Těsně před osvobozením dostala Máňa Picková, se kterou jsem hodně kamarádila, velice silný průjem. Někdo mi poradil, že na to jsou dobré suché, opečené brambory. Věděla jsem, že za baráky vaří Polky ve velkých plechovkách od marmelády spousty brambor. Šla jsem je tedy požádat o tři brambory, ale nic mi nedaly. Až jedna babka na druhém konci lágru mi slíbila brambory, když jí přinesu nějaké dříví z lesa. Při sbírání dřeva jsem došla až k tomu místu, kde se vařily brambory a zrovna u nich nikdo nebyl. Rychle jsem vzala tři brambory a běžela jsem domů. Byla jsem tak vzteklá, že mi je nechtěli dát, že jsem vůbec nevnímala jásající lidi, kteří utíkali k Angličanům. Děvčata mi pak řekla, že už je po všem, že už je konec. Takhle jsem prožila konec války.

Bohužel naše trápení ještě nekončilo, protože osvoboditelé přivezli velice hutná a tučná jídla, díky nimž zemřelo ještě mnoho lidí. Já jsem je nejedla, protože jsem byla nemocná a neměla jsem chuť. Když jsem slezla v kavalce, oslepla jsem a později jsem neslyšela. Musela jsem si znovu lehnout a naštěstí se mi zrak vrátil. Vážila jsem 35 kg. Angličané nás rychle od všivili (stříkali za límce DDT) a odvezli nás do Bergenu, jak se říkalo místu pod Bergen-Belsenem. Zde byla samá kasárna. Udělalo se mi zase velice špatně. Děvčata zavolala sanitku a odvezli mě do nemocnice. Nic z toho si ovšem nepamatuji, protože od 15. dubna až do 9. května jsem byla v bezvědomí. Moje kamarádka Truda mě hledala, ale když viděla na mé posteli v kasárnách pověšenou mou harmoničku, kterou jsem měla pořád u sebe, a já tam nebyla, myslela si, že jsem zemřela. Ale nakonec mě našla a mou harmoničku mi dala. Pak už to bylo veselejší.

Evidence výpůjček

Prohlášení:

Dávám svolení k půjčování této bakalářské práce. Uživatel potvrzuje svým podpisem, že bude tuto práci řádně citovat v seznamu použité literatury.

V Praze, 22. 7. 2012

Lucie Mikýsková

Jméno	Katedra / Pracoviště	Datum	Podpis